

จารีตประเพณี กิจวัตรและมารยาทของพระสงฆ์

เอกสารถวายเป็นความรู้แด่พระสังฆาธิการ
หมวดวิชาเฉพาะสาขา (การปกครอง)

สถาบันพระสังฆาธิการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

จารีตประเพณี

กฤษฎีกาและมารยาทของพระสงฆ์

เอกสารถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการ
หมวดวิชาเฉพาะสาขา (การปกครอง)

สถาบันพระสังฆาธิการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สารัตถ์ประเพณี กิจวัตรและมารยาทของพระสงฆ์

พิมพ์ครั้งที่ ๒

ปีที่พิมพ์ ๒๕๕๗

จำนวน ๑,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

สถาบันพระสังฆาธิการ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

ที่ปรึกษา

นายพรรัตน์ เบญจวัฒน์นันท์	ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
นายอำนาจ บัวศิริ	รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
นายพนม ศรศิลป์	รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
นายกนก แสนประเสริฐ	รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
นายสมเกียรติ ธงศรี	ผู้อำนวยการสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม
นายปรานสุวีร์ อวารามรัมย์	ผู้อำนวยการสถาบันพระสังฆาธิการ

รวบรวมและเรียบเรียง

นายอรุณ วิถีเจริญ นักวิชาการศาสนาชำนาญการ

ตรวจต้นฉบับ

นายอุดมศักดิ์ ชูโตชนะ นักวิชาการศาสนาปฏิบัติการ

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

๓๑๔-๓๑๖ ปากซอยบ้านบาตร ถนนบำรุงเมือง เขตป้อมปราบฯ กรุงเทพฯ ๑๐๑๐๐

นายสุรพล วิริยะบรรเจิด ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. ๒๕๕๗

โทร. ๐ ๒๒๒๓ ๓๓๕๑, ๐ ๒๒๒๓ ๕๕๔๘

(พิมพ์สำหรับถวายพระสังฆาธิการ)

คำนำ

การที่พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวนานมาได้มั่นคงจนถึงทุกวันนี้ ก็โดยที่พระสงฆ์ทุกรูป ได้ตระหนักและประพฤติตามพระธรรมวินัย พร้อมทั้งปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ ด้วยดี

จารีตประเพณี กิจวัตรและมารยาทของพระสงฆ์เป็นส่วนหนึ่งของ **หลักสูตรถวายความรู้แด่พระสังฆาธิการ หมวตวิชาเฉพาะสาขา (การปกครอง) วัตถุประสงค์** เพื่อให้พระสังฆาธิการได้ตระหนักถึงหน้าที่ในการตรวจสอบและส่งเสริมเรื่องจารีตประเพณี กิจวัตรมารยาท ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างสม่ำเสมอ

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารประกอบการบรรยายและเนื้อหาสาระฉบับนี้ จะอำนวยประโยชน์แก่เจ้าคณะพระสังฆาธิการตามสมควร

สถาบันพระสังฆาธิการ
สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

สารบัญ

	หน้า
จารีตประเพณี กิจวัตรและมารยาทของพระสงฆ์	๑
❖ ความเป็นมา	๑
❖ จารีตประเพณีของพระสงฆ์	๒
❖ ความหมายของคำว่าภิกษุ	๕
❖ ความหมายของคำว่าสมณะ	๕
❖ ความหมายของคำว่าบรรพชิต	๖
❖ วัตถุประสงค์ในการบวช	๖
❖ เหตุที่ทำให้ศาสนาเสื่อม	๗
❖ ภัยของพระภิกษุ	๗
❖ ผู้ที่ไม่สมควรห่มผ้ากาสาวพัสตร์	๗
❖ โทษของการไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัย	๘
❖ ธรรมที่พึงพิจารณาเนื่อง ๆ	๘
❖ ธรรมที่พึงตรึกถึง	๑๐
❖ ธรรมที่พึงสังวร	๑๐
❖ ศीलหรือวินัยของพระสงฆ์	๑๒
❖ มารยาทของพระสงฆ์	๑๔
❖ มารยาทในการเจริญพระพุทธรูป	๓๓

จารีตประเพณี

กิจวัตร และมารยาทของพระสงฆ์

ความเป็นมา

การบวชในพระพุทธศาสนา ตามวัตถุประสงค์ดั้งเดิมเพื่อต้องการจะพ้นทุกข์ และกระทำให้แจ้งพระนิพพาน ข้อนี้เป็นจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนาโดยตรง ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแม้ว่าจะดำเนินปฏิบัตายังไม่ถึงจุดหมายปลายทาง แต่ได้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาอย่างน้อยก็ได้ชื่อว่าเป็นการสร้างอุปนิสัยสมบัติที่จะเป็นมูลฐานให้พ้นทุกข์ได้ในที่สุด อีกประการหนึ่งการบวชถือเป็นประเพณีของพระพุทธรูปสงฆ์ชาวไทย ที่ตกทอดสืบต่อกันมาแต่โบราณกาล ผู้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา มักมุ่งหวังให้บุตรหลานของตนได้บวชเรียนเป็นทายาทสืบต่ออายุพระพุทธศาสนา หรืออย่างน้อยที่สุดให้ได้ศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อจะได้นำหลักธรรมคำสั่งสอนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน ในการที่จะอยู่ครองเรือนให้มีความสุขในวันข้างหน้า เมื่อไม่อาจอยู่ครองเพศบรรพชิตได้ แม้จะบวชตามประเพณีหรือบวชเพื่อมุ่งหวังให้พ้นทุกข์ ผู้ที่บวชเข้ามาสู่เพศบรรพชิตย่อมต้องตระหนักว่าเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์ เป็นที่เคารพบูชาของคนทั่วไป ฉะนั้น จึงต้องมีศีล มีวินัย เป็นข้อยึดถือปฏิบัติที่ต่างจากประชาชน จึงจะเป็นที่ตั้งแห่งการเคารพกราบไหว้ของคนทั่วไป

การที่พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวนานมาได้มั่นคงจนถึงทุกวันนี้ ก็โดยที่พระสงฆ์ทุกรูปได้ตระหนักและประพฤติตามพระธรรมวินัยพร้อมทั้งปฏิบัติตามระเบียบแบบแผนของพระสงฆ์ด้วยดี เพื่อให้พระสังฆาธิการได้มีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับจารีตประเพณี กิจวัตรและมารยาทของพระสงฆ์ จะได้ไปปฏิบัติอย่างถูกต้องและยังสามารถแนะนำพระภิกษุสามเณรที่อยู่

จารีตประเพณีของพระสงฆ์

สมเด็จพระธีรญาณมุนี (ปลุณณมหาเถระ) เจ้าอาวาสวัดจักรวรรดิราชาวาส แม่กองงานพระธรรมทูตได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับอาจารย์ที่พระภิกษุสามเณรควรปฏิบัติ ดังนี้

๑. อย่าสะพายย่ามขึ้นป่า
๒. อย่าแบกร่ม
๓. อย่าเลิกขายจีวรขึ้นพาดไหล่
๔. อย่าคาบบุหรี่หรือเดินสูบตามถนนหรือในที่สาธารณะ
๕. ออกนอกคณะ (หรือนอกเขตวัด) ไม่ห่มจีวร แม้มีอังสะออกนอกคณะก็ไม่ควร
๖. การนุ่งห่ม มิใช่เพื่อความสวยงาม แต่ควรจะระวังอย่าให้สกปรกเปรอะเปื้อน และส่งกลิ่น โดยเฉพาะเวลาออกนอกวัดหรือไปในงานพิธี ควรใช้สบง อังสะ จีวรให้เป็นสีเดียวกัน หรือใกล้เคียงที่สุด อย่าให้ผิดสีกันจนดูไม่เรียบร้อย
๗. เวลานุ่งห่มไม่ว่าในวัดหรือนอกวัด ควรหาที่กำบัง ไม่ควรนุ่งห่มในที่เปิดเผย
๘. ถึงวันโกนถ้าจะไปในงานพิธีตอนเช้า ไม่ต้องโกนศีรษะ ตอนบ่าย ถ้าจะไปในงานพิธีจะต้องโกนก่อนไป
๙. เวลาประชุมหรือไปในงานพิธี ควรไปถึงสถานที่ก่อนผู้ใหญ่ อย่าให้ผู้ใหญ่ไปรอผู้น้อย ความจริง ผู้น้อยควรจะไปคอยผู้ใหญ่ จึงจะชอบด้วยระเบียบ
๑๐. เวลาไปในงานพิธี ไม่ควรเดินไปถึงอาสนะแล้วนั่งลงทีเดียว เป็นกิริยาไม่สุภาพ ควรคุกเข่าลงหน้าอาสนะ แล้วเดินเข้าเข้าไปนั่ง และต้องรอพระเถระผู้ใหญ่ หรือรอให้พร้อมกัน
๑๑. ในงานพิธีเจริญพระพุทธมนต์ ให้วางพัดข้างขวา วางย่ามไว้ข้างซ้ายเราเสมอ
๑๒. ควรมีผ้ากราบติดย่ามไปในงานพิธีทุกครั้ง การใช้ผ้าอื่นรับของที่สตรีนำมาถวายเป็นการไม่สมควร
๑๓. การจับพัดในงานพิธีทั่วไปใช้มือขวา ถ้าบังสุกุลใช้มือซ้าย ส่วนมือขวาจับผ้าภูษาโยง อย่าเอนพัดโย้หน้าโย้หลัง ต้องตั้งให้ตรง แมื่อก่อนหรือเสร็จพิธีแล้ว การถือพัด ควรให้อยู่ในลักษณะสำหรับเสมอ อย่าถือต่ำหรือแกว่งไปมา เป็นกิริยาที่ไม่งาม
๑๔. ไม่ควรนั่งเสมอแถวเดียวกับผู้ใหญ่ ควรนั่งเยื้องหรือแถวถัดมา ถ้าจำเป็นต้องนั่งแถวเดียวกันกับผู้ใหญ่ ควรนั่งข้างซ้ายผู้ใหญ่

๑๕. ไม่ควรนั่งเบียดเสียดผู้ใหญ่ หรือใกล้เกินไป
๑๖. ไม่ควรพูดข้ามศีรษะผู้ใหญ่ ซึ่งมีผู้ใหญ่คั่นอยู่ในระหว่างกลาง
๑๗. ไม่ควรพูดทะลุกลางปล้อง คือผู้ใหญ่พูดอยู่ยังไม่จบ พูดแทรกขึ้นในระหว่าง
๑๘. ไม่พูดคัดค้านผู้ใหญ่ตรง ๆ โดยลักษณะไม่เคารพ
๑๙. เดินตามผู้ใหญ่ ไม่ควรให้ใกล้นัก ห่างนัก ควรเดินเยื้องอยู่ข้างซ้ายท่านนิดหน่อย เสมอไม่ควรเดินเยื้องขวา
๒๐. ไม่ควรเดินแซงขึ้นหน้าผู้ใหญ่ หรือเดินนำหน้าผู้ใหญ่ ถ้าจำเป็นจะต้องขึ้นหน้า ควรแจ้งให้ห่างมาก ๆ
๒๑. ถ้าเดินสวนทางกับผู้ใหญ่ ควรหลีกเลี่ยงทางขวา หรือควรหยุดยืนอยู่และหันหน้ามาทางท่านให้ท่านผ่านไปก่อนแล้วจึงค่อยเดินต่อไป
๒๒. ถ้าเราเดินอยู่ รู้ว่าผู้ใหญ่เดินมา ควรหยุดหลีกเลี่ยง ให้ท่านเดินไปข้างหน้าเสียก่อน แล้วจึงเดินตามท่าน
๒๓. ผู้ถือคัมภีร์พระธรรม ไม่ควรเดินตามพระผู้เทศก์ ควรถือออกมาห่างพอสมควร และไม่ควรแบกหรือถือคัมภีร์โดยอาการไม่เคารพ
๒๔. การนั่งร่วมยานพาหนะไปกับผู้ใหญ่ เช่น นั่งในรถ ในเรือ ไม่ควรนั่งอาสนะเดียวกับท่าน สำหรับในรถ ควรนั่งข้างหน้า ส่วนในเรือ ควรนั่งข้างหลัง ถ้าจำเป็นจะต้องนั่งเคียงท่าน ควรนั่งข้างซ้ายท่าน ให้ท่านนั่งข้างขวาเรา และควรไหว้ขอโอกาสก่อนเสมอ
๒๕. การเดินนำทางผู้ใหญ่ ไม่ควรนำตรง ควรเดินเลี้ยวข้างหน้าท่านไป
๒๖. ผู้ใหญ่ไม่กั้นร่ม เราก็ไม่ควรกั้นร่มเดินตามท่าน ผู้ใหญ่ไม่สวมรองเท้า ก็ไม่ควรสวมรองเท้าเดินตามท่าน
๒๗. ยืนพูดกับผู้ใหญ่ที่ท่านไม่ได้สวมรองเท้า ไม่ได้กั้นร่ม ถ้าเราสวมรองเท้า ควรถอดรองเท้า ลงจากรองเท้าและลดร่มทุกครั้ง
๒๘. ไม่ควรนั่งโดยอาการไม่เคารพพูดกับผู้ใหญ่ เช่น นั่งขัดสมาธิ หรือชันเข่า หรือนั่งเท้าแขน เป็นต้น
๒๙. อยู่ในบ้านหรือในที่มิใช่วัด ไม่ควรกราบ - ไหว้พระผู้ใหญ่ เพียงแต่ทำความสำรวม แสดงอาการเคารพเท่านั้น
๓๐. ผู้ใหญ่นั่งอยู่ จะเปิด - ปิดประตูหน้าต่าง หรือเอื้อมหยิบของที่อยู่สูงกว่าศีรษะ ผู้ใหญ่ควรไหว้หรือขอโอกาสก่อนทุกครั้ง

๓๑. ไม่ควรยื่นฉันทภัตอาหารหรือยื่นดื่ม น้ำ เป็นต้น ควรนั่งลงก่อน แล้วจึงฉันหรือดื่ม
๓๒. เวลาฉันอาหาร ควรห่มผ้า และนั่งฉันให้เรียบร้อยทุก ๆ ครั้ง
๓๓. แม้อยู่ภายในกุฏิหรือภายในคณะ อย่างนุ่งผ้าเห็นบกระเดียว หรือนุ่งผ้าลอยชาย
๓๔. อย่าเอาผ้าอาบ - อังสะ - จีวรคล้องคอหรือพาดไหล่เดินไปมา หรือปล่อยให้ชายลงข้างหน้าข้างหลัง ก็ไม่สมควร
๓๕. อย่าเอาผ้าอาบพันเอว
๓๖. เวลาเข้าประชุมหรือต่อหน้าผู้ใหญ่หรือญาติโยม อย่างนั่งเท้าแขน หรือก้มหน้าเอนหลัง
๓๗. เวลาจะเปลี่ยนท่านั่งพับเพียบจากขาหนึ่งไปขาข้างหนึ่ง ให้คุกเข่าเปลี่ยนเท้าทั้งสองด้านหลัง อย่าเปลี่ยน โดยเอามือมาทางด้านหน้า
๓๘. อย่าเล่นหรือออกกำลังกายอย่างคฤหัสถ์ เช่น หมากรุก ไพ่ เตะตะกร้อ ชกมวย เป็นต้น ถ้าจะออกกำลังควรหาวิธีโดยควรแก่สมณสาธูป
๓๙. อย่าทดรองหรือใช้เครื่องนุ่งห่ม หรือเครื่องประดับอย่างคฤหัสถ์ เช่น หมวก นาฬิกาข้อมือ รองเท้า เสื้อ กางเกง เป็นต้น
๔๐. เวลาทำวัตรสวดมนต์หรือเข้าประชุม ควรจัดนั่งเรียงหน้าให้เป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างนั่งห่างกันเป็นหย่อม ๆ หรือแถวคด ดูไม่เรียบร้อย
๔๑. เวลาเข้าหรือเลิกประชุม ไม่ควรแย่งกันเข้าหรือออก ควรให้โอกาสแก่ผู้ใหญ่ ตามลำดับอาวุโส
๔๒. เวลาไปในงานพิธี ตอนจะลุกออกจากอาสนะ ควรให้ประธานหรือหัวหน้าลุกก่อน นอกนั้นให้ลุกและออกตามลำดับจนถึงปลายแถว ผู้อยู่ปลายแถว ไม่ควรลุกออกก่อน
๔๓. ดอกไม้รูปเทียนที่ทายกทายิกาถวายมา ไม่ควรทิ้งขว้างหรือวางไว้ในที่ไม่สมควร ควรจะนำมาบูชาพระ
๔๔. อย่าทิ้งเศษกระดาษหรือสิ่งของลงทางหน้าต่าง หรือจากชั้นบนลงพื้นชั้นล่าง และตามบริเวณวัด หรือที่สาธารณะ เป็นกิริยาของผู้ไม่มีมารยาท ควรหาที่ใส่แล้วนำไปทิ้งในที่ที่จัดไว้
๔๕. อย่าเปิดวิทยุเสียงดังให้ผู้อยู่ใกล้เสียรำคาญ
๔๖. ให้ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดภายในกุฏิ ภายในคณะอย่าดูตาย

๔๗. ไปในงานพิธีสวดมนต์ในวัดหรือนอกวัด ไม่ควรเอาหนังสือสวดมนต์ – แบบไป
ทางสวดหรือเอาหนังสือไปอ่าน หรือเอาตำราไปท่อง เป็นกิริยาที่ไม่งาม

๔๘. ให้ช่วยกันสอดส่องผู้อยู่ในปกครองของตน ตลอดจนผู้ที่มาพักพาอาศัย ให้เอื้อเพื่อ
ต่อระเบียบของคณะและของวัด

๔๙. ไปลา มาบอก โดยวาจาหรือโดยลายลักษณ์อักษร สมบัติของผู้ที่ควรปฏิบัติ

๕๐. อย่าสะพายกล้องถ่ายรูปในที่สาธารณะ

๕๑. อย่ารับเป็นมัคคุเทศก์พาคนต่างชาติเที่ยว

ความหมายของคำว่า ภิกษุ

❖ บุคคลหาชื่อว่าเป็นภิกษุเพียงด้วยการขอคนอื่นไม่ บุคคลสมาทานธรรมเป็นพิช
หาชื่อว่าเป็นภิกษุได้ไม่ ผู้ใดในโลกนี้ละบุญและบาปเสียแล้ว ประพฤติพรหมจรรย์ด้วยวิจรรย์
(ด้วยการพิจารณา) ผู้นั้นแล ชื่อว่าเป็นภิกษุ

❖ บุคคลไม่ชื่อว่าเป็นภิกษุ ด้วยเหตุเพียงที่ขอคนอื่น บุคคลสมาทานธรรมเป็นพิช
ไม่ชื่อว่าเป็นภิกษุ ด้วยเหตุนั้น ผู้ใดในโลกนี้ลอยบุญและบาปเสียแล้ว ประพฤติพรหมจรรย์
รัฐธรรมนูญทั้งปวงแล้วเที่ยวไปในโลก ผู้นั้นแลเราเรียกว่าเป็นภิกษุ

❖ ผู้ที่สำรวมคือ สำรวมเท้า สำรวมวาจา สำรวมตนยินดีในอารมณ์ภายในมีจิตมั่นคง
อยู่ผู้เดียว สันโดษ บัณฑิตทั้งหลายกล่าวผู้นั้นว่า เป็นภิกษุ

❖ ผู้ใดสมบูรณ์ด้วยศีล สงบระงับ มีสติ มีความดำริชอบไม่ประมาท ยินดีแต่เฉพาะ
กรรมฐานอันเป็นธรรมภายใน มีใจมั่นคงอย่างยิ่ง อยู่ผู้เดียว ยินดีด้วยปัจจัยตามมีตามได้ ปราชญ์
ทั้งหลายเรียกผู้นั้นว่าภิกษุ

ความหมายของคำว่าสมณะ

❖ บุคคลไม่ชื่อว่า เป็นสมณะเพราะศรัทธาโล้น บุคคลนั้นไม่มีวัตร (ระเบียบ)
พูดเหลวไหลมากด้วยความอิจฉา และความโลภ จักเป็นสมณะอย่างไรได้ ส่วนผู้ใด
สงบบาปน้อยใหญ่ได้โดยประการทั้งปวง ผู้นั้นเรากล่าวว่าเป็นสมณะเพราะสงบบาปได้แล้ว

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ประชุมชนย่อมรู้จักพวกเธอว่าสมณะ ๆ ก็แหละพวกเธอ
เมื่อเขาถามว่า ท่านทั้งหลายเป็นอะไร (รับ) ว่า พวกเราเป็นสมณะ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อพวกเธอนั้นมีชื่ออย่างนี้ มีปฏิญญาอย่างนี้แล้ว ก็ควรศึกษาอยู่ว่า เราทั้งหลายจักสมาทานประพตัตถธรรมเป็นเครื่องทำความเป็นสมณะด้วย เป็นเครื่องทำความเป็นพราหมณ์ด้วยเมื่อพวกเราปฏิบัติอยู่อย่างนี้ ชื่อและปฏิญญานี้ของพวกเรา ก็จักเป็นความจริงแท้ใช้แต่เท่านั้น พวกเราบริโศคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร ของทายกเหล่าใด ปัจจัยทั้งหลายนั้นของทายกเหล่านั้นก็จักมีผลมาก ในเพราะพวกเราอีกอย่างหนึ่ง บรรพชานี้ของพวกเรา ก็จักไม่เป็นหมัน จักมีผลมีความเจริญ

❖ ผู้ใดมีกิเลสสงบแล้ว ละบุญและบาปได้แล้ว ปราศจากกิเลสธูลี ฐูโลกนี้และโลกหน้า แล้วล่วงชาติและมรณะได้ ผู้คนที่เห็นบาปนั้น บัณฑิตกล่าวว่า เป็นสมณะ

ความหมายของคำว่าบรรพชิต

ผู้ทำร้ายผู้อื่น ผู้เบียดเบียนผู้อื่น ไม่ชื่อว่าเป็นบรรพชิตไม่ชื่อว่าเป็นสมณะเลย
บุคคลผู้มีบาปอันลอยแล้ว เรากล่าวว่าเป็นพราหมณ์เรากล่าวบุคคลว่าเป็นสมณะ เพราะประพตัตถสงบ บุคคลผู้ขับไล่มลทินของตน เรากล่าวว่าเป็นบรรพชิต เพราะการขับไล่นั้น

วัตถุประสงค์ในการบวช

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้ มิใช่มีลาภสักการะและความสรรเสริญเป็นอันสูงส่ง มิใช่ความถึงพร้อมแห่งศีลเป็นอันสูงส่ง มิใช่มีความถึงพร้อมแห่งสมาธิเป็นอันสูงส่ง มิใช่มีญาณทัสนะเป็นอันสูงส่ง แต่พรหมจรรย์นี้มีเจโตวิมุตติอันไม่กำเริบ เป็นประโยชน์ เป็นแก่นเป็นที่สุด

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พรหมจรรย์นี้ ภิกษุไม่อยู่ประพตัตถเพื่อจะหลอกลวงชนไม่อยู่ประพตัตถเพื่อประจบคน ไม่อยู่ประพตัตถเพื่ออันสูงส่งคือ ลาภสักการะและความสรรเสริญ ไม่อยู่ประพตัตถด้วยคิดว่าชนจงรู้จักเราด้วยอาการเช่นนี้

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ที่แท้พรหมจรรย์นี้ ภิกษุยอมอยู่ประพตัตถเพื่อสාරวม เพื่อการละเพื่อความรู้อยิ่ง และเพื่อกำหนดรู้

เหตุที่ทำให้ศาสนาเสื่อม

ดูกรกัสสปะ เหตุฝ่ายต่ำ ๕ ประการเหล่านี้ ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความพินเพื่อน เพื่อความเลือนหายแห่งพระสัทธรรม เหตุฝ่ายต่ำ ๕ ประการเป็นไฉน คือภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ ไม่เคารพยำเกรงในพระศาสดา ๑ ในพระธรรม ๑ ในพระสงฆ์ ๑ ในสิกขา ๑ ในสมาธิ ๑ ในเหตุฝ่ายต่ำ ๕ ประการเหล่านี้แล ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความพินเพื่อน เพื่อความเลือนหายแห่งพระสัทธรรม

ภัยของพระภิกษุ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ อย่างนี้ เมื่อบุคคลกำลังลงน้ำพึงหวังได้ คือ ภัยเพราะคลื่น ภัยเพราะจระเข้ ภัยเพราะน้ำวน ภัยเพราะปลาร้าย

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภัย ๔ อย่างนี้ ก็ฉนั้น เมื่อบุคคลบางคนในโลกนี้ ออกบวชเป็น บรรพชิต ในธรรมวินัยนี้ พึงหวังได้ภัย ๔ อย่างเป็นไฉน คือ

๑. ภัยเพราะคลื่น เป็นชื่อของความคับใจด้วยความสามารถความโกรธ
๒. ภัยเพราะจระเข้ เป็นชื่อของความเป็นผู้เห็นแก่ท้อง
๓. ภัยเพราะน้ำวน เป็นชื่อของกามคุณห้า
๔. ภัยเพราะปลาร้าย เป็นชื่อของมาตุคาม

ผู้ที่ไม่สมควรห่มผ้ากาสาวพัสตร์

❖ ผู้ใดมีกิเลสดูจนน้ำผาด ปราศจากทมะและสังขจะจักนุ่งห่มผ้ากาสาวะ ผู้นั้นย่อมไม่ควร นุ่งห่มผ้ากาสาวะ ส่วนผู้ใดคลายกิเลสน้ำผาดออกแล้ว ตั้งมั่นอยู่ในศีลอย่างมั่นคง ประกอบด้วย ทมะและสังขจะผู้นั้นจึงสมควรจะนุ่งห่มผ้ากาสาวะโดยแท้

❖ ผู้ใดมีศีลวิบัติ มีปัญหาทรมาน ไม่สำรวมอินทรีย์ กระทำตามความใคร่อย่างเดียว มีจิตฟุ้งซ่าน ไม่ชวนชวายเป็นทางที่ควร ผู้นั้นไม่สมควรจะนุ่งห่มผ้ากาสาวะ

❖ ผู้ใดไม่มีศีล ผู้นั้นเป็นคนพาล มีจิตใจฟุ้งซ่าน มีมานะฟูขึ้นเหมือนไม้้อ ย่อม สมควรจะนุ่งห่มผ้ากาสาวะอย่างไร

❖ ภิกษุเหล่าใดเป็นผู้หลอกลวงมีใจกระด้าง ปรารถนาประจบประแจง ประกอบด้วยกิเลสอันปรากฏดุจเขา มีกิเลสสูงไม่ต่ำสูงขึ้น มีใจไม่ตั้งมั่น ภิกษุเหล่านั้นย่อมไม่องงามในธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงแล้ว

โทษของการไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัย

❖ หล้าคาบุคคลจับไม่ตีย่อมขาดมือ ฉันทใด ความเป็นสมณะที่บุคคลปฏิบัติไม่ดี ย่อมคร่าเข้าไปในนรก ฉันทนั้น

❖ คนเป็นอันมากผู้อันผ้ากาสะพันคอแล้ว มีธรรมอันลามก ไม่สำรวม เป็นคนชั่วช้า ย่อมเข้าถึงนรก เพราะกรรมอันลามกทั้งหลาย

ก่อนเหล็กแดงเปรียบด้วยเปลวไฟ อันบุคคลบริโภคแล้วประเสริฐกว่า บุคคลผู้ทุศีล ไม่สำรวม ฟังบริโภคก่อนข้าวของชาวแวนแคว้น จะประเสริฐอะไร

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กุลบุตรผู้บวชแล้ว เป็นผู้มื่อภิชฌา (เฟงเล็ง) มาก มีความกำหนดอันแรงกล้าในกามทั้งหลาย มีจิตพยาบาทมีความดำริแห่งใจชั่วร้าย มีสติหลงลืมไม่รู้สีกตัวมีจิตไม่ตั้งมั่น มีจิตหม่นไปผิด ไม่สำรวมอินทรีย์ เรากล่าวบุคคลนี้ว่า มีอุปมาเหมือนดุ้นฟืนในที่เผาไฟที่ไม่ติดทั่วแล้วทั้งสองข้าง ตรงกลางเปื้อนคุถ จะใช้ประโยชน์เป็นฟืนในบ้านในป่าก็ไม่สำเร็จ ฉะนั้น บุคคลนี้เสื่อมแล้วจากโภคะแห่งคุณุหุสัถ์และไม่ยังผลแห่งความเป็นสมณะให้บริบูรณ์

❖ ถ้าบุคคลจะพึงทำความเพียร พึงทำความเพียรนั้นจริง ๆ พึงบากบั่นทำความเพียรนั้นให้มั่น เพราะว่าการบรรพชาที่ปฏิบัติย่อหย่อน ยิ่งเรียรายโทษดุจธูลี

กรรมอันย่อหย่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง วัตรอันใดที่เสร้างามอง และพรหมจรรย์ที่น่ารังเกียจทั้งสามอย่างนั้น ไม่มีผลมาก

ธรรมที่พึงพิจารณาเนื่อง ๆ

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๑๐ ประการนี้ อันบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่อง ๆ ๑๐ ประการ เป็นไฉน คือบรรพชิตพึงพิจารณาเนื่อง ๆ ว่า

๑. เราเป็นผู้มีเพศต่างจากคฤหัสถ์
๒. การเลี้ยงชีพของเราเนื่องด้วยผู้อื่น
๓. อากัปกิริยาอย่างอื่นอันเราควรทำมีอยู่

๔. เราย่อมติเตียนตนเองได้โดยศีลหรือไม่
๕. เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูชน พิจารณาแล้ว ติเตียนเราได้โดยศีลหรือไม่
๖. เราต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
๗. เราเป็นผู้มีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทของกรรมมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย เราจักทำกรรมใด ดีหรือชั่วก็ตาม เราจักต้องเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น
๘. วันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้ เราทำอะไรอยู่
๙. เรายินดีในเรือนว่างเปล่าหรือไม่
๑๐. ญาณทัสสนะวิเศษอันสามารถกำจัดกิเลสเป็นอริยะ คืออุตริมนุสสรธรรมอันเราได้บรรลุแล้ว มีอยู่หรือหนอ ที่เป็นเหตุให้เราผู้อันเพื่อพรหมจรรย์ถามแล้วจักไม่เป็นผู้เก้อเขินในกาลสมัยหลัง

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฐานะ ๕ ประการนี้ อันสตรี บุรุษ คฤหัสถ์ หรือบรรพชิต ควรพิจารณาเนื่อง ๆ คือ

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความแก่ไปได้
๒. เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความเจ็บไข้ไปได้
๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นความตายไปได้
๔. เราต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งสิ้น
๕. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรมมีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่ง จักทำกรรมใดดีก็ตาม ชั่วก็ตาม เราจะเป็นผู้รับผลของกรรมนั้น

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๕ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว ทำให้มากแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย เพื่อคลายกำหนด เพื่อดับสนิท เพื่อเข้าไปสงบ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ และเพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว คือ

๑. พิจารณาเห็นว่าไม่งามในกาย
๒. มีความสำคัญว่าเป็นของปฏิกุศลในอาหาร
๓. มีความสำคัญว่าไม่น่ายินดีในโลกทั้งปวง
๔. พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในสังขารทั้งปวง
๕. ย่อมเข้าตั้งมรณสัญญาไว้ในภายใน

ธรรมที่พึงตรึกถึง

ดีแล้ว ๆ อนุรุธะ ถูกละ ที่เธอตรึกมหาปริสวิตกว่า

๑. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีความปรารถนาน้อยมิใช่ของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก
๒. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้สันโดษ มิใช่ของบุคคลผู้ไม่สันโดษ
๓. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้สัจดี มิใช่ของบุคคลผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ
๔. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร มิใช่ของบุคคลผู้เกียจคร้าน
๕. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น มิใช่ของบุคคลผู้มีสติหลงลืม
๖. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีจิตมั่นคง มิใช่ของบุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคง
๗. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีปัญญา มิใช่ของบุคคลผู้มีปัญญาทราวม
๘. ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้ชอบใจในธรรมที่ไม่ทำให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรม ที่ไม่ทำให้เนิ่นช้า มิใช่ของบุคคลผู้ชอบใจในธรรม ที่ทำให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ทำให้เนิ่นช้า

ธรรมที่พึงสังวร

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ลาก สักการะ และชื่อเสียง ทารุณ เผ็ดร้อน หยาดกาย เป็นอันตรายแก่การบรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะซึ่งไม่มีธรรมอื่นยิ่งไปกว่า

เพราะฉะนั้นแหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่าเราทั้งหลาย จักละลาภสักการะและชื่อเสียงที่เกิดขึ้นแล้วเสียและลาภสักการะและชื่อเสียงที่บังเกิดขึ้นแล้ว จักครอบงำจิตของเราทั้งหลายตั้งอยู่ไม่ได้ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แหละ

❖ ผลกล้วยย่อมฆ่าต้นกล้วย ขุยไผ่ย่อมฆ่าต้นไผ่ ขุยอ้อย่อมฆ่าต้นอ้อย สักการะย่อมฆ่าบุรุษชั่วเหมือนลูกในท้องฆ่าแม่ม้าอัสตร ฉะนั้น

❖ ภิกษุศิระโกลัน ครองผ้าสังฆาฏิ ได้ข้าว น้ำ ผ้า และที่นอน ที่นั่ง ย่อมชื่อว่าได้ข้าศึกไว้มาก ภิกษุรู้โทษในลาภสักการะว่าเป็นภัยอย่างนี้แล้ว ควรเป็นผู้มีลาภน้อย มีจิตไม่ชุ่มด้วยราคะ มีสติงดเว้นความยินดีในลาภ

❖ ภิกษุผู้หนักในความโกรธและความลบหลู่ หนักในลาภและสักการะ พวกเธอย่อมไม่จงกามในธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธะแสดงแล้ว

ส่วนภิกษุเหล่าใด เป็นผู้หนักในสัทธรรมอยู่แล้ว และกำลังเป็นผู้หนักในสัทธรรมอยู่ ภิกษุเหล่านั้นแล ย่อมงดงามในธรรมอันพระสัมมาสัมพุทธะทรงแสดงแล้ว

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงเป็นธรรมทายาทของเราเถิด อย่าเป็นอามิสทายาทของเราเลย ข้อนี้เพราะเหตุอะไร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะข้อนี้จะเป็นไปเพื่อความมักน้อยสันโดษ ชัดเกลาล้างง่าย บรรเทาความเพียรแก่ภิกษุนั้นสิ้นกาลนาน

❖ ดูกรภิกษุทั้งหลาย การติดต่อกับมาตุคาม เป็นปฏิปักษ์ต่อพรหมจรรย์

❖ ภิกษุพึงปฏิบัติต่อมาตุคาม ๓ ประการ คือ

๑. การไม่เห็น (ไม่มองดู)

๒. ถ้าจำเป็นต้องเห็น ก็ไม่พึงเจรจาด้วย

๓. ถ้าจำเป็นต้องเจรจา พึงตั้งสติไว้

❖ ธรรมว่าหญิงเหล่านั้น เป็นผู้ยังบุรุษให้งงวยมีมารยามาก และยังพรหมจรรย์ให้กำเรียบ่อมจะจมลงในอบาย บัณฑิตรู้ชัดอย่างนี้แล้ว พึงหลีกเลี่ยงเสียให้ห่างไกล

❖ ธรรมดาสตรียมีปรกติหมุนเวียน มีมารยามาก มักทำพรหมจรรย์ให้กำเรียบ่อมทำนักพรตให้จมลง ท่านรู้แจ้งฉะนี้แล้ว พึงเว้นเสียให้ห่างไกล

สตรีทั้งหลายมีวาจาไพเราะ มีสัมผัสอ่อนหวาน ยากที่จะให้เต็มได้ เสมอด้วยแม่น้ำ สตรีทั้งหลายย่อมเข้าไปส้องเสพบุรุษใด ด้วยความพอใจหรือด้วยทรัพย์ก็ตาม ย่อมพลันตามเผาผลาญบุรุษนั้นเหมือนไฟป่าเผาสถานที่ตนเอง ฉะนั้น

❖ มณีเหล่าใด ย่อมไม่พัวพันในหญิงทั้งหลาย มณีเหล่านั้น ย่อมนอนหลับเป็นสุข สัจจะที่ได้ยากแสนยากในหญิงเหล่าใด หญิงเหล่านั้นอันบุคคลต้องรักษาทุกเมื่อแท้

❖ น้ำดองในโลกเขาเรียกชื่อว่าสุรา สุราทำให้ใจอึกheim มีกลิ่นหอม ทำให้พูดมาก มีรสหวานแหลมปานน้ำผึ้งพระอริยะทั้งหลายกล่าวสุรานั้นว่า เป็นพิษของพรหมจรรย์

หญิงในโลกย่อมย่ำยีบุรุษผู้ประมาทแล้ว หญิงเหล่านั้นย่อมจงจิตของบุรุษไป เหมือนลมพัดปยุ่นที่หล่นจากต้นไม้ไปฉะนั้น นี้บัณฑิตกล่าวว่า เป็นเหวของพรหมจรรย์

ลาภ สรรเสริญ สักการะและการบูชาในตระกูลอื่น ๆ นี้บัณฑิตกล่าวว่า เป็นเปือกตมของพรหมจรรย์

❖ ชายเหล่าใด ไม่ต้องการหญิง ประพฤติพรหมจรรย์ ชายเหล่านั้นพึงได้การเล่นหัว ความยินดีเป็นอันทิพย์ จักรพรรดิสมบัติในมนุษย์และเทพอัปสรอันอยู่ในวิมานทองโดยไม่ยากเลย

ชายเหล่าใด ไม่ต้องการหญิง ประพฤติพรหมจรรย์ ชายเหล่านั้นพึงได้คิดที่ก้าวล่วงเสีย ซึ่งกามธาตุ รูปธาตุ สมภพ และคติที่เข้าถึงวิสัยความปราศจากราคะ โดยไม่ยากเลย

ชายเหล่าใด ไม่ต้องการหญิง ประพฤติพรหมจรรย์ ชายเหล่านั้นเป็นผู้ดับแล้ว สะอาด พึงได้นิพพานอันเกษม อันก้าวล่วงเสียซึ่งทุกข์ทั้งปวง ล่วงส่วน ไม่หวั่นไหว ไม่มีอะไรปรุงแต่ง โดยไม่ยากเลย

❖ บุคคลผู้ต้องการอาหารในเวลาอาหาร พึงเข้าไปใกล้เรือนใด พึงรู้จัก คือ อโคจร ๕ ที่ควรเว้นในสกุลนั้นบุคคลเข้าไปสู่ตระกูลอื่นเพื่อปานะหรือโภชนะแล้ว พึงรู้จักประมาณ ปริโภคแต่พอสมควร และไม่พึงใส่ใจในรูปหญิง

ศีลหรือวินัยของพระสงฆ์

เมื่อกุลบุตรผู้มีศรัทธาเข้ามาอุปสมบทเป็นภิกษุในพระพุทธศาสนาแล้ว ต้องรู้จัก สำรวมกาย วาจา ให้เรียบร้อย พร้อมทั้งรักษาใจให้ตั้งมั่น ภิกษุต้องรู้และเข้าใจในข้อห้าม ที่ภิกษุไม่ควรกระทำซึ่งเรียกว่าสิกขาบท หรือศีลของพระภิกษุที่ต้องรักษาอย่างเคร่งครัด จะละเมิดมิได้ ศีลดังกล่าวมี ๒๒๗ ข้อ ได้แก่ ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนियต ๒ นิสสัคคียปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๙๒ ปาฏิเทสนียะ ๔ เสขียะ ๗๕ อธิกรณสมณะ ๗

ภิกษุใดล่วงละเมิดสิกขาบทต้องได้รับโทษ เรียกว่าอาบัติ (แปลว่าความต้อง) โดยมี ตั้งแต่อาบัติสถานเบา อาบัติสถานกลางจนถึงอาบัติสถานหนักที่ไม่สามารถแก้ไขได้เรียกอกตกิจฉา ได้แก่ อาบัติที่มีโทษสถานหนัก และอาบัติที่ยังพอแก้ไขได้ เรียกสเทกกิจฉา ได้แก่ อาบัติสถานกลางและอาบัติสถานเบา

สิกขาบทหรือศีลในพระปาติโมกข์ (พระคัมภีร์ที่ว่าด้วยวินัยสงฆ์ ๒๒๗ ข้อ) ได้แบ่ง ออกเป็นหมวดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

๑. ปาราชิก มี ๔ สิกขาบท ถือเป็นอาบัติที่ร้ายแรงที่สุด ภิกษุถ้าปาราชิกแล้ว ไม่สามารถแก้ไขหรือปลงอาบัติได้ ต้องขาดจากความเป็นภิกษุในทันที (ถือว่าเป็นผู้พ่ายแพ้และ เป็นผู้ตายจากพระพุทธศาสนา)

๒. สังฆาทิเสส มี ๑๓ สิกขาบท เป็นอาบัติที่มีโทษสถานกลาง ภิกษุใดต้องอาบัติ สังฆาทิเสสแล้วพอแก้ไขได้ โดยสงฆ์เป็นผู้ปรับโทษให้อยู่กรรม ต่อมาสงฆ์ทำพิธีรับภิกษุผู้ต้อง อาบัติสังฆาทิเสสให้เข้าหมู่สงฆ์ (ให้มานัด) และสวดประกาศให้ภิกษุต้องอาบัติสังฆาทิเสส และ ได้ถูกทำโทษคืออยู่ปริวาสกรรมแล้วให้กลับคืนเป็นผู้บริสุทธิ์ (ทำอัพภานกรรม)

๓. อนิตย มี ๒ สิกขาบท อนิตย แปลว่าไม่แน่นอน เป็นอาบัติที่ไม่แน่นอนว่าจะ เป็นอาบัติปาราชิก สังฆาติเสส หรือ ปาจิตตีย์ การตั้งสิกขาบทนี้ไว้ก็เพื่อเป็นคู่มือของ พระวินัยธรสำหรับยกเป็นหลักวินิจฉัยอธิกรณ์

๔. นิสสัคคียปาจิตตีย์ แปลว่าของที่ต้องเสียสละคืน คือของสิ่งใดเป็นเหตุให้อาบัติต้อง สละสิ่งของที่ได้มานั้นเสียก่อนจึงจะแสดงอาบัติตก นิสสัคคียปาจิตตีย์ มี ๓๐ สิกขาบท แบ่งออกเป็น ๓ วรรค คือ

วรรคที่ ๑ จีวรวรรคมี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๒ โภสียวรรคมี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๓ ปัตตวรรคมี ๑๐ สิกขาบท

อาบัติตั้งแต่ นิสสัคคียปาจิตตีย์ จัดเป็นอาบัติสถานเบา (ลหุอาบัติ) สามารถแสดงอาบัติ ให้พ้นได้

๕. ปาจิตตีย์ แปลว่า การละเมิดอันยังกุศลคือความดีให้ตกเป็นอาบัติที่ไม่ต้องเสียสละ สิ่งของ ภิกษุใดต้องอาบัติปาจิตตีย์ สามารถพ้นได้ด้วยการสารภาพผิด เหตุที่ตั้งสิกขาบทนี้ไว้ ก็เพื่อป้องกันมิให้ภิกษุเป็นคนเลวดูร้าย สะเพร่า หรือประพฤติผิดเสียหาย เป็นต้น ปาจิตตีย์ มี ๙๒ สิกขาบท แบ่งออกเป็น ๙ วรรค ได้แก่

วรรคที่ ๑ มุสาวาทวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๒ ภูตคามวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๓ โฉวาทวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๔ โภชนวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๕ อเจลกวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๖ สุราปานวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๗ สัสปาณวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

วรรคที่ ๘ สหธรรมิกวรรค มี ๑๒ สิกขาบท

วรรคที่ ๙ รตนวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

๖. ปาฏิเทสนียะ แปลว่า ต้องแล้วแสดงคืนเสียมี ๔ สิกขาบท

๗. เสขียวัตร เป็นวัตรหรือขนบธรรมเนียมที่ดีที่ภิกษุจะต้องศึกษา แบ่งออกเป็น ๔ หมวด ได้แก่

หมวดที่ ๑ เรียกว่า สารูป ว่าด้วยธรรมเนียมความประพฤติในเวลาเข้าบ้าน
มี ๒๖ สิกขาบท

หมวดที่ ๒ เรียกว่า โภชนปฏิสังยุต ว่าด้วยธรรมเนียมรับบิณฑบาตและฉันอาหาร
มี ๓๐ สิกขาบท

หมวดที่ ๓ เรียกว่า ธรรมเทศนาปฏิสังยุต ว่าด้วยธรรมเนียมไม่ให้แสดงธรรมแก่
บุคคลที่แสดงอาการไม่เคารพมี ๑๖ สิกขาบท

หมวดที่ ๔ เรียกว่า ปกิณณกะ ว่าด้วยธรรมเนียมการถ่ายของเสียจากร่างกาย
มี ๓ สิกขาบท

๘. อธิกรณัม เหตุ โทษ คดี หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้นแล้วจะต้องจัดต้องทำ

๙. อธิกรณสมณะ ธรรมที่เป็นเครื่องระงับอธิกรณัม มี ๗ ประการ

ศีลหรือสิกขาบทของภิกษุทั้ง ๒๒๗ ข้อ มีดังต่อไปนี้

ปาราชิก ๔

๑. ภิกษุเสพเมถุน ต้องปาราชิก
๒. ภิกษุถือเอาของที่เจ้าของเขาไม่ได้ให้ ได้ราคา ๕ มาสก ต้องปาราชิก
๓. ภิกษุแกล้างฆ่ามนุษย์ให้ตาย ต้องปาราชิก
๔. ภิกษุอวดอุตตริมนุสสธรรม (คือธรรมอันยิ่งของมนุษย์) ที่ไม่มีในตน ต้องปาราชิก

สังฆาทิเสส ๑๓

๑. ภิกษุแกล้างทำให้น้ำสุจิคเลื้อน ต้องสังฆาทิเสส
๒. ภิกษุมีความกำหนัดอยู่ จับต้องกายหญิง ต้องสังฆาทิเสส
๓. ภิกษุมีความกำหนัดอยู่ พุดเกี้ยวหญิง ต้องสังฆาทิเสส
๔. ภิกษุมีความกำหนัดอยู่ พุดล่อให้หญิงบำเรอตน ด้วยกาม ต้องสังฆาทิเสส
๕. ภิกษุชักส่อให้ชายหญิงเป็นผัวเมียกัน ต้องสังฆาทิเสส

๖. ภิกษุสร้างกุฏิที่ต้องก่อและโบกด้วยปูนหรือดิน ซึ่งไม่มีใครเป็นเจ้าของ จำเพาะเป็นที่อยู่ของตน ต้องทำให้ได้ประมาณ โดยยาวเพียง ๑๒ คืบพระศุกต์โดยกว้างเพียง ๕ คืบ วัดในร่วมใน และต้องให้สงฆ์แสดงที่ให้ก่อน ถ้าไม่ให้สงฆ์แสดงที่ให้ก็ดี ทำให้เกินประมาณก็ดี ต้องสังฆาติเสส

๗. ถ้าที่อยู่ซึ่งจะสร้างขึ้นนั้น มีทายกเป็นเจ้าของ ทำให้เกินประมาณนั้นได้ แต่ต้องให้สงฆ์แสดงที่ให้ก่อนถ้าไม่ให้สงฆ์แสดงที่ให้ก่อน ต้องสังฆาติเสส

๘. ภิกษุโกรธเคือง แกล้งโจทก์ภิกษุอื่นด้วยอาบัติปาราชิกไม่มีมูล ต้องสังฆาติเสส

๙. ภิกษุโกรธเคือง แกล้งหาเลสโจทก์ภิกษุอื่นด้วยอาบัติปาราชิก ต้องสังฆาติเสส

๑๐. ภิกษุพากเพียรเพื่อจะทำลายสงฆ์ให้แตกกัน ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้ละข้อที่ประพัตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส

๑๑. ภิกษุประพัตินตามภิกษุผู้ทำลายสงฆ์นั้น ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรม เพื่อจะให้ละข้อที่ประพัตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส

๑๒. ภิกษุว่ายากสอนยาก ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้ละข้อที่ประพัตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส

๑๓. ภิกษุประทุษร้ายตระกูล คือประจบคฤหัสถ์ สงฆ์ไล่เสียจากวัด กลับว่าติเตียนสงฆ์ ภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดกรรมเพื่อจะให้ละข้อที่ประพัตินั้น ถ้าไม่ละ ต้องสังฆาติเสส

อนियต ๒

๑. ภิกษุนั่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนสมควรเชื่อได้มาพูดขึ้นด้วยธรรม ๓ อย่าง คือปาราชิก หรือสังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างไร ให้ปรับอย่างนั้น หรือเขาว่าจำเพาะธรรมอย่างไรให้ปรับอย่างนั้น

๒. ภิกษุนั่งในที่ลับตากับหญิงสองต่อสอง ถ้ามีคนสมควรเชื่อได้มาพูดขึ้นด้วยธรรม ๒ อย่าง คือสังฆาติเสส หรือปาจิตตีย์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ภิกษุรับอย่างไรให้ปรับอย่างนั้น หรือเขาว่าจำเพาะธรรมอย่างไรให้ปรับอย่างนั้น

นิสสัยคดียาจิตตีย์

มี ๓๐ ลิกขาบท แบ่งเป็น ๓ วรรค

มีวรรคละ ๑๐ ลิกขาบท

วรรคที่ ๑ จีวรวรรค

๑. ภิกษุทรงอดิเรกจีวร ได้เพียง ๑๐ วัน เป็นอย่างยิ่ง ถ้าล่วง ๑๐ วันไป ต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๒. ภิกษุอยู่ปราศจากไตรจีวรแม้คืนหนึ่ง ต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ได้สมมติ
๓. ถ้าผ้าเกิดขึ้นแก่ภิกษุ ๆ ประสงค์จะทำจีวร แต่ยังไม่พอ ถ้ามีที่หวังว่าจะได้มาอีก พึงเก็บผ้านั้นไว้ได้เพียงเดือนหนึ่งเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเก็บไว้ให้เกินเดือนหนึ่งไป แม้ถึงยังมีที่หวังว่าจะได้อยู่ ต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๔. ภิกษุใช้นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ให้ชกก็ดี ให้ย้อมก็ดี ให้ทุบก็ดี ซึ่งจีวรเก่าต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๕. ภิกษุรับจีวรแต่มีอนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ เว้นไว้แต่กรณีแลกเปลี่ยนกัน ต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๖. ภิกษุขอจีวรต่อคฤหัสถ์ผู้ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณาได้มา ต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีสมัยที่จะขอจีวรได้ คือเวลาภิกษุมีจีวรอันโจรลักไป หรือมีจีวรอันฉิบหายเสีย
๗. ในสมัยเช่นนั้น จะขอเขาได้ก็เพียงผ้าถุงห่มเท่านั้น ถ้าขอให้เกินกว่านั้น ได้มาต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๘. ถ้าคฤหัสถ์ที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา เขาพูดว่าเขาจะถวายจีวรแก่ภิกษุชื่อนี้ ภิกษุนั้นทราบความแล้วเข้าไปพูดให้เขาถวายจีวรอย่างนั้นอย่างนี้ ที่มีราคาแพงกว่าดีกว่าที่เขากำหนดไว้เดิม ได้มาต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์
๙. ถ้าคฤหัสถ์ผู้จะถวายจีวรแก่ภิกษุมีหลายคน แต่เขาไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา ภิกษุไปพูดให้เขารวมทุนเข้าเป็นอันเดียวกัน ให้ซื้อจีวรที่แพงกว่าดีกว่าที่เขากำหนดไว้เดิม ได้มาต้องนิสสัยคดียาจิตตีย์

๑๐. ถ้าใคร ๆ นำทรัพย์สินมาเพื่อค่าจิวรแล้วถามภิกษุว่าใครเป็นไวยาวัจกรของเธอ ถ้าภิกษุต้องการจิวร ก็ถึงแสดงคนวัดหรืออุบาสกว่า ผู้นี้เป็นไวยาวัจกรของภิกษุทั้งหลาย ครั้นเขามอบหมายไวยาวัจกรนั้นแล้ว สั่งภิกษุว่า ถ้าต้องการจิวร ให้เข้าไปหาไวยาวัจกรภิกษุนั้น ฟังเข้าไปหาเขาแล้วทวงว่า เราต้องการจิวร ดังนี้ได้ ๓ ครั้ง ถ้าไม่ใช่จิวร ไปยื่นแต่พอเขาเห็นได้ ๖ ครั้ง ถ้าไม่ได้ขึ้นไปทวงให้เกิน ๓ ครั้ง ยื่นเกิน ๖ ครั้ง ได้มาต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์ ถ้าไปทวงและยื่นครบกำหนดแล้วไม่ได้จิวร จำเป็นต้องไปบอกเจ้าของเดิมว่าของนั้นไม่สำเร็จ ประโยชน์แก่ตน ให้เขาเรียกเอาของเขาคืนมาเสีย

วรรคที่ ๒ โกลีวารรค

๑. ภิกษุหล่อสันถัตด้วยขนเจียมเจือด้วยไหม ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๒. ภิกษุหล่อสันถัตด้วยขนเจียมดำล้วน ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๓. ภิกษุจะหล่อสันถัตใหม่ ฟังใช้ขนเจียมดำ ๒ ส่วน ขนเจียมขาวส่วนหนึ่ง ขนเจียมแดงส่วนหนึ่ง ถ้าใช้ขนเจียมดำเกิน ๒ ส่วนขึ้นไป ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๔. ภิกษุหล่อสันถัตใหม่แล้ว ฟังใช้ให้ได้ ๖ ปี ถ้ายังไม่ถึง ๖ ปี หล่อใหม่ ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ได้สมมติ
๕. ภิกษุจะหล่อสันถัต ฟังตัดเอาสันถัตเก่าคืบหนึ่งโดยรอบมาปนลงในสันถัตที่หล่อใหม่ เพื่อจะทำลายให้เสียที่ ถ้าไม่ทำดังนี้ ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๖. เมื่อภิกษุเดินทางไกล ถ้ามีใครถวายขนเจียม ต้องการก็รับได้ ถ้าไม่มีใครนำมา นำมาเองได้เพียง ๓ ประโยชน์ ถ้าให้เกิน ๓ ประโยชน์ไป ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๗. ภิกษุใช้นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติ ให้ชกก็ดี ให้ย้อมก็ดี ซึ่งขนเจียม ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๘. ภิกษุรับเองก็ดี ไซ้ให้ผู้อื่นรับก็ดี ซึ่งทองและเงินหรือยินดีทองและเงินที่เขาเก็บไว้เพื่อตน ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๙. ภิกษุทำการซื้อขายด้วยรูปยะ คือของที่เขาใช้เป็นทองและเงิน ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์
๑๐. ภิกษุแลกเปลี่ยนสิ่งของกับคฤหัสถ์ ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

วรรคที่ ๓ ปัตตวรรค

๑. บาตรนอกจากบาตรอธิษฐานเรียกอดิเรกบาตร อดิเรกบาตรนั้น ภิกษุเก็บไว้ได้เพียง ๑๐ วัน เป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้ล่วง ๑๐ วันไป ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๒. ภิกษุมีบาตรรั่วยังไม่ถึง ๑๐ นิ้ว ขอบาตรใหม่แต่เหตุผลที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา ได้มาต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๓. ภิกษุรับประเคนเภสัชนั้นทั้ง ๕ คือเนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย แล้วเก็บไว้ฉันได้เพียง ๗ วัน เป็นอย่างยิ่ง ถ้าให้ล่วง ๗ วันไป ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๔. เมื่อฤดูร้อนยังเหลืออยู่อีกเดือนหนึ่ง คือตั้งแต่แรมค่ำหนึ่ง เดือน ๗ จึงแสวงหาผ้าอาบน้ำฝนได้ เมื่อฤดูร้อนเหลืออยู่อีกถึงเดือนคือตั้งแต่ขึ้นค่ำหนึ่งเดือน ๘ จึงทำนุ่งได้ ถ้าแสวงหาหรือทำนุ่งให้ต่ำกว่ากำหนดนั้นเข้ามา ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๕. ภิกษุให้จีวรแก่ภิกษุอื่นแล้ว โกรธ ชิงเอาคืนมาเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นชิงเอามาก็ดี ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๖. ภิกษุขอตัดแต่เหตุผลที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณาเอามาให้ช่างหูกทอเป็นจีวร ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๗. ถ้าเหตุผลที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา สั่งให้ช่างหูกทอจีวรเพื่อจะถวายแก่ภิกษุ ถ้าภิกษุไปกำหนดให้เขาทำได้ดีขึ้นด้วยจะให้รางวัลแก่เขา ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

๘. ถ้าอีก ๑๐ วัน จะถึงวันปวารณา คือตั้งแต่ขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๑ ถ้าทายกริบจะถวายผ้าจำนำพรรษา ก็รับเก็บไว้ได้ แต่ถ้าเก็บไว้เกินกาลจีวรไป ต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์ กาลจีวรดังนี้ ถ้าจำนำพรรษาแล้วไม่ได้กราบภิกษุนับแต่วันปวารณาไปเดือนหนึ่ง คือตั้งแต่แรมค่ำหนึ่ง เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ ถ้าได้กราบภิกษุนับวันปวารณาไป ๕ เดือน คือ ตั้งแต่แรมค่ำหนึ่ง เดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๔

๙. ภิกษุจำพรรษาในเสนาสนะป่าซึ่งเป็นที่เปลี่ยวออกพรรษาแล้ว อยากจะเก็บไตรจีวร ผืนใดผืนหนึ่งไว้ในบ้าน เมื่อมีเหตุเก็บไว้ได้เพียง ๖ คืบเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเก็บไว้ให้เกิน ๖ คืบไปต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ได้สมมติ

๑๐. ภิกษุรื้ออยู่ น้อมลาภที่เขาจะถวายสงฆ์มาเพื่อตนต้องนิสสัคคียปาจิตตีย์

ปาจิตตีย์ ๙๒ ลิกขาบท

วรรคที่ ๑ มุสาวาทวรรค มี ๑๐ ลิกขาบท

๑. พุดปด ต้องปาจิตตีย์
๒. คำภิกษุ ต้องปาจิตตีย์
๓. ส่อเสียดภิกษุ ต้องปาจิตตีย์
๔. ภิกษุสอนธรรมแก่อนุปสัมบัน ถ้าว่าพร้อมกัน ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุนอนในที่มุงที่บังอันเดียวกันกับอนุปสัมบันเกิน ๓ คืบขึ้นไป ต้องปาจิตตีย์
๖. ภิกษุนอนในที่มุงที่บังอันเดียวกันกับผู้หญิง แม้ในคืบแรกต้องปาจิตตีย์
๗. ภิกษุแสดงธรรมแก่ผู้หญิง เกินกว่า ๖ คำขึ้นไป ต้องปาจิตตีย์ (เว้นไว้แต่มีบุรุษผู้รู้เพียงสาอยู่ด้วย)
๘. ภิกษุบอกอุตตรนิมฺนุสสรธรรมที่มีจริง แก่อนุปสัมบันต้องปาจิตตีย์
๙. ภิกษุบอกอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่นแก่อนุปสัมบันต้องปาจิตตีย์ (เว้นไว้แต่ได้สมมติ)
๑๐. ภิกษุขุดเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นขุดก็ดี ซึ่งแผ่นดิน ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๒ ภูตคามวรรค มี ๑๐ ลิกขาบท

๑. ภิกษุพราภของเขี้ยวซึ่งเกิดอยู่กับที่ ให้หลุดจากที่ต้องปาจิตตีย์
๒. ภิกษุประพฤติอนาจาร สงฆ์เรียกตัวมาถาม แกล้งพูดกลบเกลื่อนก็ดี นิ่งเสียไม่พูดก็ดี ถ้าสงฆ์สวดประกาศข้อความนั้นจบ ต้องปาจิตตีย์
๓. ภิกษุติเตียนภิกษุอื่นที่สงฆ์สมมติให้เป็นผู้ทำการสงฆ์ถ้าเธอทำโดยชอบ ติเตียนเปล่า ๆ ต้องปาจิตตีย์
๔. ภิกษุเอาเตียง ตั่ง พูก เก้าอี้ ของสงฆ์ไปตั้งในที่แจ้งแล้ว เมื่อหลีกไปจากที่นั้น ไม่เก็บเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นเก็บก็ดี ไม่มอบหมายแก่ผู้อื่นก็ดี ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุเอาที่นอนของสงฆ์ปูนอนในกุฏิสงฆ์แล้ว เมื่อหลีกไปจากที่นั้น ไม่เก็บเองก็ดี ไม่ใช้ให้ผู้อื่น เก็บก็ดี ไม่มอบหมายแก่ผู้อื่นก็ดี ต้องปาจิตตีย์

๖. ภิกษุรู้อยู่ว่า กุณินี้มีผู้อยู่ก่อน แกล้งไปนอนเบียดด้วยหวังจะให้ผู้อยู่ก่อนคับแคบใจ เขาก็จะหลีกไปเอง ต้องปาจิตตีย์
๗. ภิกษุโกรธเคืองภิกษุอื่น ฉุดคร่าไล่ออกจากกุฏิสงฆ์ ต้องปาจิตตีย์
๘. ภิกษุนั่งทับก็ดี นอนทับก็ดี บนเตียงก็ดี บนตั่งก็ดี อันมิทำไม่ได้จริงให้แน่ชัด ซึ่งเขาวางไว้บนร่าร้านที่เขาเก็บของในกุฏิ ต้องปาจิตตีย์
๙. ภิกษุจะเอาดินหรือปูนโบกหลังกุฏิ พึ่งโบกได้แต่เพียง ๓ ชั้น ถ้าโบกเกินกว่านั้น ต้องปาจิตตีย์
๑๐. ภิกษุรู้อยู่ว่า น้ำมีสัตว์อยู่ เอารดหญ้าหรือรดดิน ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๓ โวาทวรรค มี ๑๐ ลิกขาบท

๑. ภิกษุที่สงฆ์ไม่ได้สมมติ สั่งสอนนางภิกษุณี ต้องปาจิตตีย์
๒. แม้ภิกษุที่สงฆ์สมมติแล้ว ตั้งแต่อาทิตย์ตกแล้วไปสอนนางภิกษุณี ต้องปาจิตตีย์
๓. ภิกษุเข้าไปสอนนางภิกษุณีถึงในที่อยู่ ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่นางภิกษุณีเจ็บ
๔. ภิกษุเตียนภิกษุอื่นว่า สอนนางภิกษุณีเพราะเห็นแก่ลาภ ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุให้จีวรแก่นางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติก็ดี ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่แลกเปลี่ยนกัน
๖. ภิกษุเย็บจีวรของนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นเย็บก็ดีต้องปาจิตตีย์
๗. ภิกษุชวนนางภิกษุเดินทางด้วยกัน แม้สิ้นระยะทางบ้านหนึ่งต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ทางเปลี่ยว
๘. ภิกษุชวนนางภิกษุณีลงเรือลำเดียวกัน ขึ้นน้ำก็ดี ล่องน้ำก็ดี ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ข้ามฟาก
๙. ภิกษุรู้อยู่ว่าฉันทของฉันท ที่นางภิกษุณีบังคับ ให้ศฤงฆ์เขาถวาย ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ศฤงฆ์เขาเริ่มไว้ก่อน
๑๐. ภิกษุนั่งก็ดี นอนก็ดี ในที่ลับสองต่อสอง กับนางภิกษุณี ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๔ โภชนวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

๑. อาหารในโรงทานที่ทั่วไปไม่นิยมบุคคล ภิกษุไม่เจ็บไข้ฉันได้แต่เฉพาะวันเดียวแล้วต้องหยุดเสียในระหว่างต่อไปจึงฉันได้อีก ถ้าฉันติด ๆ กันตั้งแต่สองวันขึ้นไป ต้องปาจิตตีย์

๒. ถ้าทายกเขามาฉันนึ่ง ออกชื่อโภชนะทั้ง ๕ อย่าง คือข้าวสุก ขนมหสดี ขนมห้าง ปลา เนื้อ อย่างเป็นอย่างหนึ่ง ถ้าไปรับของนั้นมาและฉันของมันพร้อมกันตั้งแต่ ๔ รูปขึ้นไป ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่สมัยคือ เป็นใช้อย่าง ๑ หน้าจิวรกาลอย่าง ๑ เวลาทำจิวรอย่าง ๑ เดินทางไกลอย่าง ๑ ไปทางเรืออย่าง ๑ อยู่มากด้วยกันบิณฑบาตไม่พอฉันอย่าง ๑ โภชนะเป็นของสมณะอย่าง ๑

๓. ภิกษุรับฉันนึ่งแห่งหนึ่ง ด้วยโภชนะทั้ง ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ไม่ได้ฉันที่ฉันนึ่งนั้นไปฉันเสียที่อื่น ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ยกส่วนที่รับฉันนึ่งไว้ก่อนนั้นให้แก่ภิกษุอื่นเสียหรือหน้าจิวรกาลและเวลาทำจิวร

๔. ภิกษุเข้าไปบิณฑบาตในบ้าน ทายกเขาเอาขนมมาถวายเป็นอันมาก จะรับได้เป็นอย่างไรบ้างเพียง ๓ บาตรเท่านั้น ถ้ารับให้เกินกว่านั้น ต้องปาจิตตีย์ ของที่รับมามากเช่นนั้นต้องแบ่งให้ภิกษุอื่น

๕. ภิกษุฉันค้างอยู่ มีผู้เอาโภชนะทั้ง ๕ อย่างใดอย่างหนึ่งเข้ามาประเคน ห้ามเสียแล้วลุกจากที่นั่งนั้นแล้วฉันของเคี้ยวของฉันซึ่งไม่เป็นเดนภิกษุใช้ หรือไม่ได้ทำวินัยกรรมต้องปาจิตตีย์

๖. ภิกษุรู้อยู่ว่า ภิกษุอื่นห้ามข้าวแล้ว (ตามสิกขาบทหลัง) คิดจะยกโทษเธอ แกล้งเอาของเคี้ยวของฉันที่ไม่เป็นเดนภิกษุใช้ ถ้าเธอฉันแล้ว ต้องปาจิตตีย์

๗. ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารในเวลาวิกาลคือตั้งแต่เที่ยงแล้วไปจนถึงวันใหม่ ต้องปาจิตตีย์

๘. ภิกษุฉันของเคี้ยวของฉันที่เป็นอาหารซึ่งรับประเคนไว้ค้างคืน ต้องปาจิตตีย์

๙. ภิกษุขอโภชนะอันประณีต คือข้าวสุก ระคนด้วย เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ปลา เนื้อ นมสด นมส้ม ต่อกฤหัสถ์ ที่ไม่ใช่ญาติไม่ใช่ปวารณา เอามาฉันต้องปาจิตตีย์

๑๐. ภิกษุกลืนกินอาหารที่ไม่มีผู้ให้ คือยังไม่ได้รับประเคนให้ล่วงทวารปากเข้าไปต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่น้ำและไม่มีฟัน

วรรคที่ ๕ อเจลกวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

๑. ภิกษุให้ของเคี้ยวของตน แก่ภิกษุชนนอกศาสนา ด้วยมือตน ต้องปาจิตตีย์
๒. ภิกษุชวนภิกษุอื่นไปเที่ยวบิณฑบาตด้วยกัน หวังจะประพุดือนาจาร ไล่เรอกลับมาเสีย ต้องปาจิตตีย์
๓. ภิกษุสำเร็จการนั่งแทรกแซง ในสกุลที่กำลังบริโภคอาหารอยู่ ต้องปาจิตตีย์
๔. ภิกษุนั่งอยู่ในห้องกับผู้หญิง ไม่มีผู้ชายอยู่เป็นเพื่อน ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุนั่งในที่แจ้งกับผู้หญิงสองต่อสอง ต้องปาจิตตีย์
๖. ภิกษุรับนิมนต์ด้วยโภชนะทั้ง ๕ แล้ว จะไปในที่อื่นจากที่นิมนต์นั้น ในเวลาก่อนฉันก็ดี ฉันทกลับมาแล้วก็ดี ต้องลาภิกษุที่มีอยู่ในวัดก่อนจึงไปได้ ถ้าไม่ลาก่อนเที่ยวไป ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่สมัย คือจิวรกาล และเวลาทำจิวร
๗. ถ้าเขาปวารณาด้วยปัจจัยสี่เพียง ๔ เดือน พึงขอลาเขาไปเพียงกำหนดนั้นเท่านั้น ถ้าขอให้เกินกว่ากำหนดนั้นไป ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่เขาปวารณาอีก หรือปวารณาเป็นนิตย
๘. ภิกษุไปดูกระบวนทัพที่เขายกไปเพื่อจะรบกัน ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุ
๙. ถ้าเหตุที่ต้องไปมีอยู่ พึงอยู่ได้ในกองทัพเพียง ๓ วัน ถ้าอยู่ให้เกินกว่ากำหนดนั้น ต้องปาจิตตีย์
๑๐. ในเวลาที่อยู่ในกองทัพตามกำหนดนั้น ถ้าไปดูเขารบกันก็ดี หรือดูเขาตรวจพลก็ดี ดูเขาจัดกระบวนทัพก็ดี ดูหมู่เสนาที่จัดเป็นกระบวนแล้วก็ดี ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๖ สุราปานวรรค มี ๑๐ สิกขาบท

๑. ภิกษุดื่มน้ำเมา ต้องปาจิตตีย์
๒. ภิกษุจู้ภิกษุ ต้องปาจิตตีย์
๓. ภิกษุว่ายน้ำเล่น ต้องปาจิตตีย์
๔. ภิกษุแสดงความไม่เอื้อเฟื้อในวินัย ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุหลอนภิกษุให้กลัวผี ต้องปาจิตตีย์
๖. ภิกษุไม่เป็นไข้ ตัดไฟให้เป็นเปลวเองก็ดี ใช้ให้ผู้อื่นตัดก็ดีเพื่อผิง ต้องปาจิตตีย์ ตัดเพื่อเหตุอื่น ไม่เป็นอาบัติ

๗. ภิกษุอยู่ในมัชฌิมประเทศ คือจังหวัดกลางแห่งประเทศไทย ๑๕ วัน จึงอาบน้ำได้หนหนึ่ง ถ้ายังไม่ถึง ๑๕ วัน อาบน้ำ ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่มีเหตุจำเป็น ในปัจจุบันประเทศ เช่น ประเทศเราอาบน้ำได้เป็นนิตย ไม่เป็นอาบัติ

๘. ภิกษุได้จีวรใหม่มา ต้องพินทุด้วยสี ๓ อย่าง คือเขียว คราม โคลน ดำคล้ำ อย่างไม่อย่างหนึ่งก่อนจึงนุ่งห่มได้ ถ้าไม่ทำพินทุก่อนแล้วนุ่งห่ม ต้องปาจิตตีย์

๙. ภิกษุวิกัปจีวรแก่ภิกษุ คือสามเณรแล้ว ผู้รับยังไม่ได้ถอนนุ่งห่มจีวรนั้น ต้องปาจิตตีย์

๑๐. ภิกษุช้อนบริวาร คือบาตร จีวร ผ้าปูนั่ง ก่องเข็ม ประคคเอาว สิ่งใดสิ่งหนึ่งของภิกษุอื่นด้วยคิดว่าจะล้อเล่น ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๗ สัปภาณวรรค มี ๑๐ ลิกขาบท

๑. ภิกษุแก่งฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน ต้องปาจิตตีย์

๒. ภิกษุรู้ชื่อว่า น้ำมีตัวสัตว์ บริโภคน้ำนั้น ต้องปาจิตตีย์

๓. ภิกษุรู้ชื่อว่า อธิกรณ์ซึ่งฆ่าแล้วโดยชอบเลิกถอนเสียกลับทำใหม่ ต้องปาจิตตีย์

๔. ภิกษุรู้อยู่ แก่งปกปิดอาบัติชั่วหยาบของภิกษุอื่น ต้องปาจิตตีย์

๕. ภิกษุรู้อยู่ เป็นอุปัชฌายะอุปสมบทกุลบุตรผู้มีอายุหย่อนกว่า ๒๐ ปี ต้องปาจิตตีย์

๖. ภิกษุรู้อยู่ ชวนพ่อค้าผู้ช่อมภาซีเดินทางด้วยกันแม่สินระยะบ้านหนึ่ง ต้องปาจิตตีย์

๗. ภิกษุชวนหญิงเดินทางด้วยกัน แม่สินระยะบ้านหนึ่ง ต้องปาจิตตีย์

๘. ภิกษุก่อวาคัดค้านธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าภิกษุอื่นห้ามไม่ฟัง สงฆ์สวดประกาศข้อความนั้นจบ ต้องปาจิตตีย์

๙. ภิกษุคบภิกษุเช่นนั้น คือร่วมกินก็ดี ร่วมอุโบสถสังฆกรรมก็ดี ร่วมนอนก็ดี ต้องปาจิตตีย์

๑๐. ภิกษุเกลี้ยกล่อมสามเณรที่ภิกษุอื่นให้ฉิบหายเพราะโทษที่กล่าวคัดค้านธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าให้เป็นผู้อุปฐากก็ดี ร่วมกินก็ดีร่วมนอนก็ดี ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๘ สหธรรมิกวรรค มี ๑๒ ลิกขาบท

๑. ภิกษุประพาศติอนาจารย์ ภิกษุอื่นตักเตือน พุดผัดเพี้ยน ว่ายังไม่ได้ถามท่านผู้รู้ก่อน ข้าพเจ้าจักไม่ได้ศึกษาในสิกขาบทนี้ ต้องปาจิตตีย์ ธรรมดาภิกษุผู้ศึกษา ยังไม่รู้สิ่งใด ควรจะรู้สิ่งนั้นควรได้ถามไล่เสียงท่านผู้รู้

๒. ภิกษุอื่นท่องปาติโมกข์อยู่ ภิกษุแกล้งพูดให้เธอคลายอุตสาหะ ต้องปาจิตตีย์
๓. ภิกษุต้องอาบัติแล้วแกล้งพูดว่า ข้าพเจ้าพึงรู้เดี๋ยวนี้เองว่าข้อนี้มาในพระปาติโมกข์ ถ้าภิกษุอื่นรู้อยู่ว่า เธอเคยรู้มาก่อนแล้วแต่แกล้งพูดกับเขาว่า พึงสวดประกาศความข้อนั้น เมื่อสงฆ์สวดประกาศแล้วแกล้งทำไม่รู้อีก ต้องปาจิตตีย์
๔. ภิกษุโกรธ ให้ประหารแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตตีย์
๕. ภิกษุโกรธ เจ้ามือตจให้ประหารแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตตีย์
๖. ภิกษุโจทก์ฟ้องภิกษุอื่น ด้วยอาบัติสังฆาทิเสสไม่มีมูล ต้องปาจิตตีย์
๗. ภิกษุแกล้งก่อความรำคาญให้เกิดแก่ภิกษุอื่น ต้องปาจิตตีย์
๘. เมื่อภิกษุวิเวกกันอยู่ ภิกษุไปแอบฟังความ เพื่อจะได้รู้ว่าเขาทำอะไรตนหรือพวกของตน ต้องปาจิตตีย์
๙. ภิกษุให้ฉันทะ คือความยอมให้สังฆกรรมที่เป็นธรรมแล้ว ภายหลังกลับติเตียนสงฆ์ผู้ทำกรรมนั้น ต้องปาจิตตีย์
๑๐. เมื่อสงฆ์กำลังประชุมกันตัดสินข้อความข้อหนึ่งภิกษุโดยอยู่ที่ประชุม นั้น จะหลีกไปในขณะที่ตัดสินข้อนั้นยังไม่เสร็จ ไม่ให้ฉันทะก่อนลุกไปเสีย ต้องปาจิตตีย์
๑๑. ภิกษุพร้อมกับสงฆ์ให้จิวรเป็นบำเหน็จ แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ภายหลังกลับติเตียนภิกษุอื่นว่าให้เพราะเห็นแก่หน้ากัน ต้องปาจิตตีย์
๑๒. ภิกษุรู้ที่อยู่ น้อมลาภที่ทายกเขาตั้งใจจะถวายสงฆ์มาเพื่อบุคคล ต้องปาจิตตีย์

วรรคที่ ๙ รตนวรรค มี ๑๐ ลิกขาบท

๑. ภิกษุไม่ได้รับอนุญาตก่อน เข้าไปในห้องที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จอยู่กับพระมเหสี ต้องปาจิตตีย์
๒. ภิกษุเห็นเครื่องบริโภคนกของคฤหัสถ์ตกอยู่ ถือเอาเป็นของเก็บได้เองก็ดี ให้ผู้อื่นถือเอาก็ตี ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่ของนั้นตกอยู่ในวัดหรือในที่อาศัย ต้องเก็บไว้ให้แก่เจ้าของ ถ้าไม่เก็บต้องทุกกฏ
๓. ภิกษุไม่บอกลาภิกษุอื่นที่มีอยู่ในวัดก่อน เข้าไปบ้านในเวลาวิกาล ต้องปาจิตตีย์ เว้นไว้แต่กาลด่วน
๔. ภิกษุทำกลองเข็ม ด้วยกระดูกก็ดี ด้วยงาก็ดี ด้วยเขาก็ตี ต้องปาจิตตีย์ ต้องต่อยกลองนั้นเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

๕. ภิกษุทำเตียงหรือตั้ง พึงทำให้มีเท้าเพียง ๘ นิ้วพระสุคต เว้นไว้แต่แม่แคร่ ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตตีย์ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อนจึงแสดงอาบัติตก

๖. ภิกษุทำเตียงตั้งหุ้มมุ่น ต้องปาจิตตีย์ ต้องรื้อเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

๗. ภิกษุผู้ทำผ้าปูนั่ง พึงทำให้ได้ประมาณ ประมาณนั้นยาว ๒ คืบพระสุคต กว้างคืบครึ่ง ชายคืบหนึ่ง ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตตีย์ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

๘. ภิกษุทำผ้าปูงปิดแผล พึงทำให้ได้ประมาณ ประมาณนั้นยาว ๔ คืบ พระสุคตกว้าง ๒ คืบ ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตตีย์ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

๙. ภิกษุทำผ้าอาบน้ำฝน พึงทำให้ได้ประมาณ ประมาณนั้นยาว ๖ คืบพระสุคต กว้าง ๒ คืบครึ่ง ถ้าทำให้เกินกำหนดนี้ ต้องปาจิตตีย์ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

๑๐. ภิกษุทำจีวรให้เท่าจีวรพระสุคตก็ดี เกินกว่านั้นก็ดี ต้องปาจิตตีย์ ประมาณจีวรพระสุคต นั้น ยาว ๙ คืบ พระสุคต กว้าง ๖ คืบ ต้องตัดให้ได้ประมาณเสียก่อน จึงแสดงอาบัติตก

ปาฏิเทสนียะ ๔

๑. ภิกษุรับของเคี้ยวของฉันแต่มีนางภิกษุณีที่ไม่ใช่ญาติด้วยมือของตนมาบริโภคน ต้องปาฏิเทสนียะ

๒. ภิกษุฉันอยู่ในที่นิมนต์ ถ้ามีนางภิกษุณีมาส่งทายกให้เอาสิ่งนั้นสิ่งนี้ถวาย เธอพึงให้นางภิกษุณีนั้นให้ถอยไปเสีย ถ้าไม่ไล่ ต้องปาฏิเทสนียะ

๓. ภิกษุไม่เป็นไข้ เขาไม่ได้นิมนต์ รับของเคี้ยวของฉันในตระกูลที่สงฆ์สมมติว่า เป็นเสขะมาบริโภคน ต้องปาฏิเทสนียะ

๔. ภิกษุอยู่ในเสนาสนะป่าเป็นที่เปลี่ยว ไม่เป็นไข้รับของเคี้ยวของฉัน ที่ทายกไม่ได้แจ้งความให้ทราบก่อน ด้วยมือของตนมาบริโภคน ต้องปาฏิเทสนียะ

หมวดที่ ๑ สารูป มี ๒๖ สิกขาบท

สารูป หมวดที่ ๑ นี้มี ๒๖ สิกขาบท จัดเป็นคู่ ๆ ได้ ๑๓ คู่ ดังต่อไปนี้

คู่ที่ ๑ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักนุ่งห่มเป็นปริมนทล ให้เรียบร้อย

คู่ที่ ๒ ภิกษุทำความศึกษาว่า เราจักปกปิดกายด้วยดีไปในละแวกบ้าน ปกปิดกายด้วยดีนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๓ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักระวังมือด้วยดีไปในละแวกบ้าน ระวังมือแก้ด้วยดีนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๔ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักมีตาทอดลงไปในละแวกบ้าน มีตาทอดลงนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๕ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไปในละแวกบ้านและนั่งในละแวกบ้านด้วยทั้งวิกผ้า

คู่ที่ ๖ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้านด้วยทั้งหัวเราะลั่น

คู่ที่ ๗ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่พูดเสียงดังไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๘ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่โยกย้ายไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๙ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไกวแขนไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๑๐ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่สั่นศีรษะไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๑๑ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เอามือค้ำกายไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๑๒ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่เอาผ้าคลุมศีรษะไปในละแวกบ้าน และนั่งในละแวกบ้าน

คู่ที่ ๑๓ ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ไปในละแวกบ้านด้วยทั้งกระโหย่ง เราจักไม่นั่งในละแวกบ้านด้วยทั้งรัดเข่า

หมวดที่ ๒ โภชนาปฏิสังยุต มี ๓๐ ลิกขาบท

๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาตโดยเคารพ
๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อรับบิณฑบาต เราจักแลดูแต่ในบาตร
๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับแกงพอสสมควรแก่ข้าวสุก
๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักรับบิณฑบาตแต่พอเสมอขอบปากบาตร
๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักบิณฑบาตโดยเคารพ
๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อฉันบิณฑบาต เราจักแลดูในบาตร
๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ขุดข้าวสุกให้แห้ง
๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักฉันแกงพอสสมควรแก่ข้าวสุก
๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ขยุ่มข้าวสุกแต่ยอดลงไป
๑๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่กลบแกงหรือกับข้าวด้วยข้าวสุก เพราะอยากจะได้มาก
๑๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่เจ็บไข้ จักไม่ขอแกงหรือข้าวสุก เพื่อประโยชน์แก่ตนมาฉัน
๑๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ดูบาตรของผู้อื่นด้วยคิดจะยกโทษ
๑๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ทำคำข้าวให้ใหญ่นัก
๑๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักทำคำข้าวให้กลมกล่อม
๑๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อคำข้าวยังไม่ถึงปาก เราจักไม่อ้าปากไว้ทำ
๑๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อฉันอยู่ เราจักไม่เอานิ้วสอดเข้าปาก
๑๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เมื่อข้าวอยู่ในปาก เราจักไม่พุด
๑๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่โยนคำข้าวเข้าปาก
๑๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันกัดคำข้าว
๒๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันทำกระพุงแก้มให้ตู่ย
๒๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันพลางสะบัดมือพลาง
๒๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันโปรยเม็ดข้าวให้ตกลงในบาตร หรือในที่นั้น ๆ
๒๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันแลบลิ้น
๒๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราจักไม่ฉันดั่งจับ ๆ

๒๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่ฉันทังชุต ๑
๒๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่ฉนฺเลียมือ
๒๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่ฉนฺขอตบาตร
๒๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่ฉนฺเลียริมฝีปาก
๒๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่เอามือเปื้อนจับภาชนะน้ำ
๓๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่เอาน้ำล้างบาตรมีเมล็ดข้าวเทลงในบ้าน

หมวดที่ ๓ อัมมเทศนาปฎิสังยุต มี ๑๖ สิกขาบท

๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ มีร่มในมือ
๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่มีไม้พลองในมือ
๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่มีคัสตราในมือ
๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่มีอาวุธในมือ
๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่สวมเขียงเท้า
๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่สวมรองเท้า
๗. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่ไปในยาน
๘. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่อยู่บนที่นอน
๙. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่นั่งรัดเข่า
๑๐. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่พันศีรษะ
๑๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เรานั่งอยู่บนแผ่นดิน
๑๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราจักไม่คลุมศีรษะ
	จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้นั่งบนอาสนะ
๑๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เรานั่งอยู่บนอาสนะต่ำ
	จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้นั่งบนอาสนะ
๑๔. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เรายืนอยู่ จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้นั่งอยู่
๑๕. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราเดินไปข้างหน้า
	จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้เดินไปข้างหลัง
๑๖. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า	เราเดินไปนอกทาง
	จักไม่แสดงธรรมแก่คนไม่เป็นไข้ผู้ไปในทาง

หมวดที่ ๔ ปกิณกะ มี ๓ สิกขาบท

๑. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่เป็นไข้ จักไม่ยื่นถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ
๒. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่เป็นไข้ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ บ้วนขะพะลงในของเขียว
๓. ภิกษุพึงทำความศึกษาว่า เราไม่เป็นไข้ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ถ่ายปัสสาวะ บ้วนขะพะลงในน้ำ

อธิกรณ์มี ๔

๑. ความเถียงกันว่า สิ่งนั้นเป็นธรรมเป็นวินัย สิ่งนี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย เรียกวิวาทาธิกรณ์
๒. ความโจทก์กันด้วยอาบัตินั้น ๆ เรียกอนุวาทาธิกรณ์
๓. อาบัติหึ่งปวง เรียกอาปตตาธิกรณ์
๔. กิจที่สงฆ์จะพึงทำ เรียกกิจจาธิกรณ์

อธิกรณ์สมณะมี ๗

ธรรมเครื่องระงับอธิกรณ์ทั้ง ๔ นั้น เรียกอธิกรณ์สมณะมี ๗ อย่าง คือ

๑. ความระงับอธิกรณ์ทั้ง ๔ นั้น ในที่พร้อมหน้าสงฆ์ ในที่พร้อมหน้าบุคคล ในที่พร้อมหน้าวัตถุ ในที่พร้อมหน้าธรรม เรียก สัมมุขาวินัย
 ๒. ความที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่พระอรหันต์ว่าเป็นผู้มีสติเต็มที เพื่อจะไม่ให้ใครโจทก์ด้วยอาบัติ เรียก สติวินัย
 ๓. ความที่สงฆ์สวดประกาศให้สมมติแก่ภิกษุ ผู้หายเป็นบ้าแล้วเพื่อจะไม่ให้ใครโจทก์ด้วยอาบัติที่เธอทำในเวลาเป็นบ้า เรียก อมูหวินัย
 ๔. ความปรับอาบัติตามปฏิญญาของจำเลยผู้รับเป็นสัตย์ เรียก ปฏิญญาตกรณะ
 ๕. ความตัดสินเอาตามคำของคนมากเป็นประมาณ เรียก เยภุยยสิกา
 ๖. ความลงโทษแก่ผู้ผิด เรียก ตัสสปापियสิกา
 ๗. ความให้ประนีประนอมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ไม่ต้องชำระความเดิม เรียก ตินวัตถการกวินัย
- สิกขาบทนอกนี้ ที่ยกขึ้นเป็นอาบัติอุลลัจจัยบ้าง ทุกกฐบ้าง ทุพภาสิตบ้าง เป็นสิกขาบทไม่ได้มาในพระปาติโมกข์

มารยาทของพระสงฆ์

กุลบุตรผู้มีศรัทธาเมื่อบวชเข้ามาครองเพศเป็นบรรพชิตแล้วย่อมเป็นผู้มีความระมัดระวัง สำรวม สงบเสงี่ยม และมีมารยาทอันงดงาม เป็นที่ตั้งแห่งความเลื่อมใส ศรัทธาแก่ผู้ได้มาพบเห็น สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช (วาสนมหาเถร) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ได้ทรงพระนิพนธ์เกี่ยวกับมารยาทอันสมควรแก่พระภิกษุไว้เป็นเครื่องเตือนใจ ดังนี้

๑. **กิริยาที่จะขึ้นธรรมาสน์ ควรใช้กิริยาคุกเข่าแล้วหมุนตัวกลับ วางพัดไว้ข้างขวามือ นั่งเตรียมตัวไว้เรียบร้อยโดยเร็ว** อย่าทำหยุกหยิก หยิบโน่นฉวยนี่ดูเป็นหลุหลิกไป ส่วนที่ไม่สำคัญก็ปล่อยไปพลาง เช่น นั่งทับจิวรตึงไปข้างหรือนั่งลำหน้าไปข้างเตรียมสงบนิ่งให้มาก จงสงบ รอเวลาปฏิบัติหน้าที่ทอดสายตามต่ำอย่าเหลือบดูโน่นนี่เป็นการขาดความสำรวม อย่าเซ็ดหน้า ลูบหน้า ลูบผม เมื่ออยู่บนธรรมาสน์ดูเป็นเชิงแต่งตัวไม่งามตาถึงคราวจะลงก็จะเขยิบคุกเข่าก่อนจึงค่อยเอียงตัวหย่อนเท้าลง ระวังผ้าถุงห่มให้รัดกุมอย่ายกเข้าสูง

๒. **ผ้าห่อคัมภีร์ อย่าม้วนห่อหลายรอบ เพราะเสียเวลาแก่ออกมานาน ควรห่อเพียงรอบเดียวก็พอรวดเร็วดี และวิธีแก้ผ้าคัมภีร์อย่าใช้วิธีจับเชือกมัดยกสูงขึ้นไปปล่อยผ้าคลีตกลง** เป็นกิริยาไม่งามจงพยายามคลีลงบนฝ่ามือใช้มือทั้ง ๒ ช่วยคลายออก อย่าใช้วิธีดึงคัมภีร์ออก คล้ายชักกระบี่ออกจากฝักเป็นกิริยามักง่าย เวลาเก็บคัมภีร์ก็ต้องวางให้ผ้าห่อแล้วพันด้วยเชือกให้เรียบร้อย วางไว้ด้านขวามือ ลงจากธรรมาสน์ถือแต่พัดด้วยมือข้างซ้ายลงมาด้วยเท่านั้น ไม่ต้องนำคัมภีร์ลงมาด้วยแล้ววางไว้ที่เดิม เวลาม้วนก็เช่นเดียวกัน

๓. **เวลาเทศน์ตั้ง นโม จบแล้ว อย่าทอดระยะทิ้งไว้ขึ้นนิกเขบตต่อทีเดียว คาถาที่ยกเป็นนิกเขบตอย่างมากไม่เกิน ๒ คาถา ธรรมดาควรคาถาเดียวเป็นเหมาะ** นัยนี้ใช้ได้ทั่วไป ตั้ง นโม เทสก์สวดนาค สวดกฐิน ใช้ตั้งแผด นอกจากนี้ มีให้ศีลตามธรรมดา เป็นต้น ตั้งอย่าง ๓ จบ

๔. **ขณะเทศน์อย่าส่ายหน้าไปตามความยาวของลาน พยายามวางหน้าให้ตรงกลาง ใช้มือเลื่อนลานไปซ้าย-ขวา เข้าหาส่วนกลาง** ถ้าจะให้เหมาะ ควรเขียนข้อความเฉพาะตอนกลางของลานจะได้ไม่ต้องส่ายหน้าไปตามซ้าย-ขวาเหมือนตุ้มนาฬิกา

๕. การวางผ้ากราบรับไทยทาน ควรใช้มือซ้ายจับท่อนชายผ้ากราบที่พับเป็น ๒ ชั้น ใว้มือขวาจับท่อนชายปลายเวลารับ ก็ใช้มือขวาจับชายปลายออกไปวางรับแล้ว รีบหดมือขวา มาจับต้นผ้าร่วมกับมือซ้าย แปลว่ารับ ๒ มือ อย่าใช้กิริยาเหวี่ยงตัวชายผ้ากราบออกไปรับ หรือรับมือเดียว หากจะรับด้วยมือก็ต้องรับทั้ง ๒ มือ ทุกครั้งไม่เล็กลงของเล็กใหญ่เพียงไร

๖. การกลับเท้า ในขณะที่นั่งพับเพียบจงก้มตัวลงข้างหน้าเล็กน้อยพอให้ก้นเผยอ แล้วรีบกลับเท้าโดยเร็ว อย่างกลับข้างหน้า เพราะจะต้องยกเท้าย้ายไปมา เป็นกิริยาหยาบคาย ไม่สวยงามอย่างมาก

๗. การนั่งพับเพียบ ไม่ควรใช้ปลายเท้าที่พับอยู่ข้างในไหล่ออกมาข้างนอก ควรหุดเข้าอยู่ข้างใน ทุกขณะที่นั่งพับซ้ายหรือขวา เพราะเท้าเราถือว่าเป็นส่วนต่ำ ควรเปิดเผยแต่ส่วนที่จำเป็นจริง ๆ เท่านั้น

๘. ในการรับสมณศักดิ์ ย่อมได้รับพระราชทานผ้าไตรด้วย ต้องครองฉลองพระราช ศรัทธาจนตลอดงาน เช่น ในการเจริญพระพุทธมนต์ และฉันทเพล วันเฉลิมพระชนมพรรษาใน การไปถวายสักการะพระมหาเถรานุเถระ ยิ่งถึงวันฉลองสัญญาบัตร ด้วยก็เป็นความดี เพราะถือว่าได้รับพระราชทานเป็นเกียรติสูงในทำนองเดียวกันได้รับผ้าไตร ย่อมพัทธรองจากงานต่าง ๆ ควรเก็บไว้ครอง และใช้ฉลองศรัทธาเจ้าภาพด้วย ถ้าสังเกตว่า เจ้าภาพมักมีงานประจำ ย่อม พัด ต้องเก็บไว้เฉลิมฉลองศรัทธาตลอดไป วิธีเช่นนี้ย่อมชวนให้เกิดความชื่นใจแก่เจ้าภาพที่พบเห็น

๙. การสวด การเทศน์ คอยระวังอาการเลียริมฝีปากด้วยลิ้น ถ้าจำเป็นควรใช้ผ้า ปोंปิดหรือพยายามหัดงดเว้นเด็ดขาดจะงามกว่า หรือใช้ขยับริมฝีปากช่วยก็เรียบร้อยดี

๑๐. การนั่งในพิธีทั่วไป ขณะประกอบพิธี เช่น เวลาเจริญพระพุทธมนต์ ฟังเทศน์ ทำวัตรเช้าเย็น เป็นต้น ควรนั่งตัวตรงเป็นกิริยาฝั่งผาย มีสง่า เป็นอาการตั้งอกตั้งใจทำจริง เมื่อพักจากพิธี เช่น สวดมนต์ จบแล้วจะเอนหลังฟังหมอนบ้างก็ได้

กิริยานี้ ต้องฝึกหัดอยู่เสมอ จะค่อยคุ้นเคยเอง มิใช่อาการเกินวิสัย การนั่งหลังงอ คอ เอียงหรือหลับตาสวดมนต์ก็เนื่องมาแต่หัดเหมือนกัน แต่ไม่ถูกระเบียบอันงาม ชัดกับอนามัยของ ตนเองด้วยหลับตาสวดมนต์ ชื่อว่าไม่ระวังกิริยาของตนนานเข้าถึงกับหลับในโง่งงว่ มือตกร่นา ชายหน้าก็มี จึงควรระวังหัดตัวเองเตรียมไว้เสมอ อย่าลืมตัวออกแขกออกงานจะได้นำเลื่อมใส

๑๑. การประนมฝ่ามือ ควรประกบฝ่ามือนิ้วมือให้เรียบร้อยเสมอกัน ตั้งข้อมือเสมอ นมปลาย มือซ้อนเข้าหาตัวหน้าหนึ่งศอกกลับไปข้างหน้าเล็กน้อย ระวังให้คงอยู่ในอาการอย่าง

นี้เสมอไป ทุกงาน สถานที่ ดูงามน่าชมมาก กิริยาอาการอย่างอื่นนอกจากนี้ไม่งาม หมดสง่า
อย่านำมาใช้ตามสบายตนเองเพราะขัดกับสังคม

๑๒. **อย่าอ้าปากไว้รอท่าคำข้าว อย่าเงยหน้าอ้าปากรับคำข้าว หรือการอย่างอื่น
ชื่อว่าทำความน่าสะอิดสะเอียนแก่ผู้อื่น** กิริยาอ้าปากขยับเคี้ยวอาหารที่พร่องจากปากแล้ว เป็น
ทำนองเอร็ดอร่อยมาก กิริยาแตะกัดข้าวโพดต้มทั้งฝัก ยกมะพร้าวอ่อนขึ้นตีมทั้งผล หรือใช้มือ
หยิบขึ้นอาหารขึ้นแตะกัดเหล่านี้เป็นต้น ไม่ควรทำอย่างเด็ดขาด เพราะไม่สุภาพ เป็น
กิริยาทราม

๑๓. **การว่าให้ศีล** ให้ไปแล้วควรนึกว่าในใจสอไปด้วยจะได้ไม่หลงและได้ระยะกับผู้รับ
(นี้ผู้รับว่าในใจ, ถ้าผู้รับออกเสียงให้ได้ยินก็ว่าต่อเมื่อผู้รับว่าจบ)

๑๔. **คำลง ตี ทำยนิทเชบพทั้น** บ้างก็ว่าสั้น ตามหลักรัสสะจริง ๆ ฟังดูห้วนเกินไป
บ้างก็ว่ายาว ตี-อี-อี ฟังเป็นเล่นลิ้นเกินไปอีก ควรทอดท้ายเสียงพอให้ฟังรู้ว่าจบตอนนั้น
จะเหมาะสมกว่า

๑๕. **ในเสขียวัตตร** ห้ามการกินของปนน้ำมีเสียงดังซูด ๆ กับของแข็งเผยปากกัดจิบ ๆ
จึงควรระวังอย่างกวดขัน อย่าเผลอตามเลยของตัว เป็นกิริยาน่าเกลียดมาก จะเป็นการต้อด้าน
ฝ่าฝืนเสขียวัตตรรอดเพื่อนสงฆ์และชาวบ้านด้วย

๑๖. **จำนวนเลข หน่วย สิบ ร้อย พัน** เป็นต้น ตำราวางเป็นหลักไว้แล้ว จะมัวหลง
อ่านเรียงตัวเลข เช่น สองห้าศูนย์ห้า (จำนวน พ.ศ.) ไม่อ่านว่า สองพันห้าร้อยห้า ดังนี้จะลบ
ล้างตำราเสียละหรือจึงควรอ่านตามหลักของเลข เช่น อ่านเลข พ.ศ. เป็นสองพันห้าร้อยห้า เป็น
ต้น

๑๗. **ควรตั้งพัดเตรียมให้ศีล** เมื่อคำอาราธนาถึง ทูตียัมปีผ่านไป พอจบบท ตตียัมปี
 ฯลฯ ยาจา มะ ก็เริ่มให้ศีลติดต่อกันไปอย่าทิ้งระยะให้ช้า

กับควรตั้งพัดเตรียมที่จะขัดตำนาน เมื่อคำอาราธนาถึงบท สัพพะยะนะวินาสายะ จะได้
ต่อเนื่องกันพอดี

๑๘. **เวลานั่งเข้าระเบียบอาสนสงฆ์** เจริญพระพุทธรณ์ จงสำรวมสติ สำรวม
อิริยาบถ ตั้งใจสวด เพื่อเฟ่งสวัสดิมงคลแก่เจ้าของงาน ไม่ใช่มานั่งท่องสวดให้ชาวบ้านฟังเล่น
จะได้เหม่อล้าเลื่องตา ดูโน่นดูนี่ หรือดูใครไปมา หยุดเคี้ยวหมาก บ้วนปาก จิบน้ำ, หยิบโน่น
ฉวยนี่ ดูให้วุ่นไปหมด เพราะไม่ใช่เวลาเช่นนั้น

๑๙. การขากเสมหะ การสูดจุมูก การไอ จาม กระแอม คอระแวง อย่างนำมาใช้ในขณะประชุมร่วมพิธี เป็นการนำเกลียดส่อวิสัยว่าขาดการอบรมสมบัติผู้ดี ถ้าจำเป็นจริง ๆ จงพยายามให้มีเสียงเบาที่สุดและใช้ผ้าป้องปากด้วยทุกครั้ง

๒๐. ควรพยายามปฏิบัติตามหัวหน้าในงานนั้น ๆ อย่าฝ่าฝืนเอาตามสบายใจตัวเอง ถึงแม้จะเป็นฝ่ายถูก แต่ก็อาจเป็นฝ่ายผิด เพราะขัดแย้งกับสังคมได้

๒๑. การว่าให้ศีล การเทศน์ การสวด การนำสวด การรับสวด (คอสอง) ต้องมีลีลา มีทำนองทั้งนั้น จึงจะน่าฟัง ในลีลาทั่วไป ค่อยเปล่งเสียงแผ่วเบา ก่อนจึงเปล่งดังตามต้องการเข้าไปก่อน จนถึงระยะที่ต้องการ ต้องเอื้อนให้มีทางเสียงทุกตอนจบ ตอนจะจบต้องค่อยเอื้อนช้าลงตามลำดับ มิฉะนั้นจะเป็นเสียงกระชอกหรือยากแก่การสวดเสียงต่อไปและมักขัดหู

๒๒. การเดินคุษ หัวร่อต่อกระซิก แยมสรवल ขณะเดินทางไปตามถนนไม่งามในสายตาของประชาชน ควรสวมระมัดระวังให้มากที่สุด รวมทั้งเครื่องนุ่งห่มด้วย

๒๓. การนั่งสถานที่ที่จัดไว้รับรอง ควรระมัดระวังอย่างนั่งกีดที่แก่ผู้ที่มาภายหลัง เช่น ขวางช่องทางแก่ผู้จะเข้ามานั่งภายหลัง หรือนั่งกีดที่ของผู้น้อย

๒๔. ถ้าเป็นหัวหน้าในการฉันทบิณฑบาต จงสนใจผู้ย่อยบริบูรณ์มากกว่าตนก่อนเสมอ

๒๕. เมื่อนั่งประจำอาสนสงฆ์ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี งานเจ้าข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ หรืองานมีเกียรติ งดสูบบุหรี่ในสถานพิธีเช่นนี้เสียได้ จะดูงดงามสง่าอีกมาก

๒๖. การนั่งในพิธีต่าง ๆ ควรสวมมือประสานกันไว้หน้าตัก (ไม่ถึงอย่างนั่งสมาธิ) การนั่งใช้มือกุมเข่า หรือมือขวาถือพัด มือซ้ายเที่ยวชุกไว้ที่อื่น ไม่วางไว้หน้าตัก คว่ำหรือหงายก็ยังคงดูขาดความสุภาพไป

๒๗. การลงจากอาสนสงฆ์เพื่อกลับ จงให้หน้าแก่ผู้ใหญ่คือหันหน้าทางผู้ใหญ่แล้วจึงหมุนตัวกลับอย่างอาสนสงฆ์ตั้งด้านขวาของพระประธาน ต้องเคลื่อนหย่อนเท้าขวาลงก่อนซ้ายตามยืนแล้วหมุนขวากลับ ถ้าอาสนสงฆ์ตั้งซ้าย ก็ต้องให้เท้าซ้ายลงก่อนแล้วหมุนซ้ายกลับ และในสถานที่อื่นพึงอนุโลมตามนี้จึงจะเป็นระเบียบที่งดงาม ส่อนิสัยของผู้ที่ได้รับการอบรมดี

มารยาทในการเจริญพระพุทธมนต์

๑. ผู้เป็นประธานในพิธี งานมงคลก็ตาม อวมงคลก็ตาม จงตรวจดูจำนวนพระภิกษุผู้ร่วมในพิธี ถ้าคณะธรรมยุตล้วนต้องสวดอย่างมคร เริ่มตั้งแต่ให้ศีลเป็นต้นไป จนจบพิธี ถ้าผสมจงดสวดสังโยค ให้ศีลอย่างสังโยค ทั้งในวัดในบ้าน

ถ้าเป็นพิธีทางราชการ แม้นในวัดทั้งที่ธรรมยุตล้วนก็นิยมสวดสังโยค (การสวดมคธนี้ ควรหาโอกาสใช้ให้มากและถูกหลักฐานกรณ์ ครุ ลหุ เป็นการรักษาแบบครูอีกด้วย)

๒. เวลาสวดมนต์ ให้ฟังสังเกต ถ้าประธานนำสวดไปตามบทไม่ตัดลัดระยะสวด ก็ธรรมดา ถ้าตัดลัดบางบท ยิ่งตัดมากเท่าไร ฟังทราบว่าการเร่งทำนอง ก็ต้องสวดให้ กระชับเร็วเข้า ต้องตาหูฟังไม่ใช่เวลามานั่งชมเชยบุคคลและสถานที่

๓. ประนมมือ การไหว้กราบ ได้หัดมาตั้งแต่เริ่มบวชเห็นรักษาระเบียบเบญจางคประดิษฐ์ เฉพาะเวลาบวช เสร็จพิธีแล้วปล่อยทิ้งระเบียบหมด ประนมมือก็ปล่อยตามอารมณ์มักงาย ประสานนิ้วไม่อยู่ตรงระหว่างอก เอี้ยวไปขวาบ้างซ้ายบ้าง ปล่อยข้อมือห้อยต่ำลงอย่างหมด กำลังบ้าง กางนิ้วมือประสานแก่ปลายนิ้วตัมมือห่างแบบกรงนกบ้าง ยกสูงจนเกือบนิ้วยันคางบ้าง ซึ่งเป็นการไม่รักษาระเบียบที่ให้ยกข้อมือระหว่างอกนิ้วเรียบประกบกัน ปลายมือซ้อนขึ้นหน่อยหนึ่ง การสำรวมเพียงกิริยาประนมมือเท่านั้น ก็ยังรักษาระเบียบไว้ไม่ได้ จะสามารถทำอะไรที่สูงกว่านี้ได้หรือ

๔. ในบทสวดมนต์ มีหลายบทที่เป็นคำอวยพรแก่เจ้าภาพจึงควรสำรวมอารมณ์ สวดอย่าปากว่าตาเหมอดูโน่นนี้ ไม่สมกับที่เตือนไว้ในบทชุมนุมเทวดาว่า “อวิกขิตตจิตตา ปริตตัม ภูณนตุ จงสำรวมใจอย่าให้วอกแวกสวดพระปริตร” เมื่อถึงบทที่อ้างถึงเจ้าภาพ เช่น ตนุเตชสา เต ชยสิทธิ โหตุ ถึงคำว่า เต หน้า ชยสิทธิ โหตุ นั้น ต้องโยคถึงเจ้าภาพเฉพาะตัว เหนือกรอบครีว ตลอดหน้าที่การงาน หรือโสทธิ เต โหตุ โสทธิ คพภสส คำว่า เต หน้าโหตุ ต้องโยคถึง เจ้าภาพควรใส่ใจเสมอเมื่อสวดในบทอื่น ๆ ที่มีคำว่า เต เช่นนี้ ภาตุ สพพมงคล ก็ต้องมีมุ่ง พังใจถึงเจ้าภาพโดยเฉพาะจึงจะศักดิ์สิทธิ์

๕. การหยดเทียนน้ำมันต์ ต้องสังเกตอีกหน่อยว่า ถ้าหม้อน้ำมันต์นั้นเล็กจะหยดดอก เทียนเมื่อขึ้นบท ชีณ ปุราณ ก็ได้ เพื่อไม่ให้ดอกเทียนทับกันแน่น แต่ถ้าหม้อน้ำใหญ่ เช่น บาตร หรือขัน จะเริ่มหยดเมื่อขึ้น เย สุปยุตตา ก็ได้ เพื่อให้ดอกเทียนเต็มภาชนะนำดูและการดับเทียนนั้น ให้ดับเมื่อสวดถึงบท นิพพนติ ซึ่งหมายถึงการดับ เมื่อจุ่มเทียนดับตรงคำว่า นิพพนติ นั้นแล้ว ให้ใช้ปลายเทียนเขียนอักษรขอมในขันน้ำนั้น (อะ) (อุ) (มะ) ซึ่งหมายถึง พระรัตนตรัยจบแล้ว วนเทียนในน้ำเป็นทักษิณาวรรณครบ ๓ รอบ ให้เสร็จพร้อมกับสวดถึงบท เอเตน สจเจณ สุวตถิ โหตุ ก็มุ่งในลงในน้ำมันต์นั้นทุกบทด้วย (ถ้าสำรวมในสาธยายได้เช่นนี้จะ ขลังสมปรารถนา)

๖. การขัดตำนานจะเป็นขัดแบบมครหรือแบบสังโยค (ผู้มีตำแหน่งฐานาเปรียญ) จะต้องหัดให้ปฏิบัติหน้าที่ได้ เมื่อหน้าที่มาถึง (นั่งที่ ๓) อายายอมขายหน้าว่า ว่าไม่ได้ เวลาขัด

ต้องดูเวลา หรือสังเกตการให้ศีลของประชาชน ถ้าท่านว่าอย่างรวบรัด แสดงว่าต้องการทำเวลาให้เร็วขึ้น ก็ต้องว่าให้รวบรัด อย่างมัวเล่นลิ้น เล่นทำนองให้ล่าช้า ต้องว่าให้กระชับเร็วเข้า หาไม่จะเป็นผู้ไม่รู้จักกาลเทศะ

๗. **การให้ศีล** ฟังคู่ส่วนมาก มักว่า สะ ระ ณ์ หรือ เว ระ มะณี ลงเสียงหนักทุกตัวเป็นการเปล่งเสียงผิด เพราะ สะ ระ หรือระ มะ เป็นเสียงเบา สั้น จะออกเป็นเสียงหนักอย่าง ณ์ หรือเว ณี หรืออย่าง พุทธิ์ สรรณิ์ ก็ว่า พุทธิ์จั้ง สะ ระ ณ์ อย่างนี้ผิด เพราะเปล่งเสียงที่ สั้น เบา ให้เป็นเสียง หนักยาว

๘. **บทสังฆคุณ สทุทนมโฆ สุปฏิปัตติคุณาภยุดโต** มักเปล่งเสียงสวดว่า สทุทนมโฆ สุปฏิปัตติ-คุณาภยุดโต คือ ไม่หยุดตรง สุปฏิปัตติ ไม่หยุดตรง ปตติ ก็ผิด ที่ไม่เอื้อนสังโยคที่ปตติ ไปหยุดที่เสียงเบา สั้น ผิดหลักต้องเอื้อนที่ตัวสังโยค คือตัว ปตติ

๙. **ข้อสำคัญอีกอย่าง** ที่ชาวบ้านเขาอาราธนาไปเจริญพระพุทธมนต์ ก็เพื่ออาศัยความสำรวมอารมณ์ของพระสงฆ์สวดพระปริตร ตามคำขัตต่านานว่า อวิกิขิตตจิตตา ปริตติ ภณนตุ ฟังสำรวมอารมณ์สวดปริตร ต้องตั้งใจสวดด้วยสงบจริง ๆ อย่างขัตต่านานอารมณ์มองเหม่อดูสถานที่ ดูบุคคล เหลียวหน้าไปมาขาดความสำรวม กลายเป็นไปท่องสวดมนต์ให้เจ้าภาพฟัง ครั้นไม่เห็นเจ้าภาพสนใจฟัง กลับไปต่อว่าไม่ตั้งอกตั้งใจฟัง ส่วนตัวไม่ตั้งใจสวด ก็หาหนักไม่ควรตั้งใจปฏิบัติให้สมเจตนาเจ้าภาพ ถ้าจะตั้งใจสวด ให้เกิดสิริมงคลแก่เจ้าภาพไม่ได้แล้ว ก็อย่ารับอาราธนาเขาดีกว่า

๑๐. **การอาราธนาพระภิกษุไปในงานของชาวบ้าน** ควรเลือกภิกษุปฏิบัติหน้าที่สวดมนต์ได้เพราะเจ้าภาพอาราธนาไปสวดมนต์ ไม่ใช่ไปนั่งหน้าชาเหงื่อแตก เพราะสวดไม่ได้ เว้นแต่เจ้าภาพเขาอนุญาต ถึงกระนั้น ก็ต้องพยายามสนองศรัทธาเจ้าภาพจนเต็มความสามารถ ด้วยแจ้งให้เขาทราบว่า ภิกษุตามจำนวนไม่มีพอ ถ้าจะให้ครบจำนวน ก็ต้องอาราธนาพระวัดอื่นผสม เมื่อเจ้าภาพอนุญาต จึงควรปฏิบัติตามเจตนาเจ้าภาพอย่าถือเอาตามอำเภอใจตน จะทำให้พระสวดไม่ได้นั่งซบเข็งอยู่ตลอดเวลา

๑๑. **การให้ศีล** มายุคนี่ นิยมว่าเป็นศัพท์ ๆ เช่น อทินนาทานา เวรมณี สิกขาบพัสมายิยามิ กามะสุ มิจฉาจารา เวรมณี (โดยมากมักว่า กามะสุมิฉา - จารา ติดกันไป ซึ่งชวนให้หมายว่าประพฤติผิดที่ติงามไป ผิดความมุ่งหมายของสิกขาบพทให้เว้นจากการประพฤติผิดในกามทั้งหลาย จึงต้องชะงักให้หมดศัพท์ที่ กามะสุ แล้วจึง มิจฉาจารา ไม่ใช่ กามะสุมิฉาจารา ตามเคยที่ว่ากันมา

๑๒. การตั้ง นโม เขามีแบบอย่างมาแล้วว่า นโม ในการให้ศีล ต้องว่าเต็ม ๓ จบ คือ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส ครั้งที่ ๒ - ๓ เหมือนกัน เรียก นโม ๒ เตื่อ ถ้าว่าในการสวดนาค คราวอุปสมบท สวดกฐิน และเทศน์ ต้องว่า นโม แผลด มี ๓ ตอน คือ นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมมาสมพุทฺธสฺส

๑๓. การนั่งพับเพียบ ต้องซ่อนปลายเท้า อย่าให้โผล่ออกมาด้านหน้าตัก (เพราะยังถือว่าเท้าเป็นของต่ำ) ไม่งามตาของรักษาระเบียบและเวลาจะพลิกกลับ ก็อย่ายกเท้าออกพลิกด้านหน้า เป็นกิริยาขาดความสุภาพ จงหัดพลิกกลับด้านหลัง โดยก้มลำตัว เผยขึ้นเล็กน้อย แล้วกลับเท้าโดยฉับพลันยอมงามตาน่าเลื่อมใสกว่า

๑๔. การใช้ช้อนส้อมในเวลาฉันอาหาร เขาให้หงายมือกระดิกปลายช้อน เมื่อแต่งคำข้าวเรียบร้อยแล้ว เข้าปากและอย่างอ้าปากไว้คอยท่า ก้มหน้าฉัน ถ้าคว่ำมือ จะต้องใช้ยกแขนถึงศอกเกินงาม (ระวังกิริยาตามเสขียวัตถ์โดยตลอด จงตั้งฝึกตัวเองตามระเบียบทุกคราวที่ฉันส่วนตัว)

๑๕. ถ้าการจัดโต๊ะเก้าอี้เป็นสถานที่ฉันอาหาร ให้ระวังจงมาก ที่จะไม่เลื่อนเก้าอี้ขึ้นให้เกิดเสียงดังครืดคราด เพราะเมื่อมารูปต่างทำให้เกิดเสียง จะเป็นโครมครามคล้ายโจรปล้น จงระคองยกเลื่อนให้มีเสียงเบาที่สุด รูปไหนมาก่อน จงเข้านั่งด้านในสุดก่อน อย่างนั่งเป็นทำนองกันทำอยู่ด้านนอก จะเป็นการเห็นแก่ตัว

๑๖. จงใช้ช้อนกลางตักอาหาร อย่าใช้ช้อนที่นำอาหารที่เข้าปากแล้ว เทียวตักอาหาร เป็นการมูมมามและเป็นที่รังเกียจแก่ผู้อื่นที่ร่วมวงฉัน ให้ช้อนกลางตักอาหารที่ต้องการมารวมไว้ในจานของตนควรอยู่

๑๗. การเทศนา ควรเตรียมตัว ซ้อมให้คล่องแคล่วก่อนอย่าให้มาแสดงตะกุกตะกัก อ่อนหัดบนธรรมาสน์ ควรใช้เสียงอย่างเสียงพูดธรรมดา อย่าใช้เสียงสูง อย่าร้องเพลง อ่านตัว ร ล ให้ชัดเจนตัวกล้ำ ตัวควบ จงพยายามให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อความ ด้วยการใช้น้ำเสียงให้มาก เพราะเขาไม่ได้เห็นต้นฉบับฟังแต่เสียง ไม่ได้เห็นวรรคตอนตัวหนังสือ

